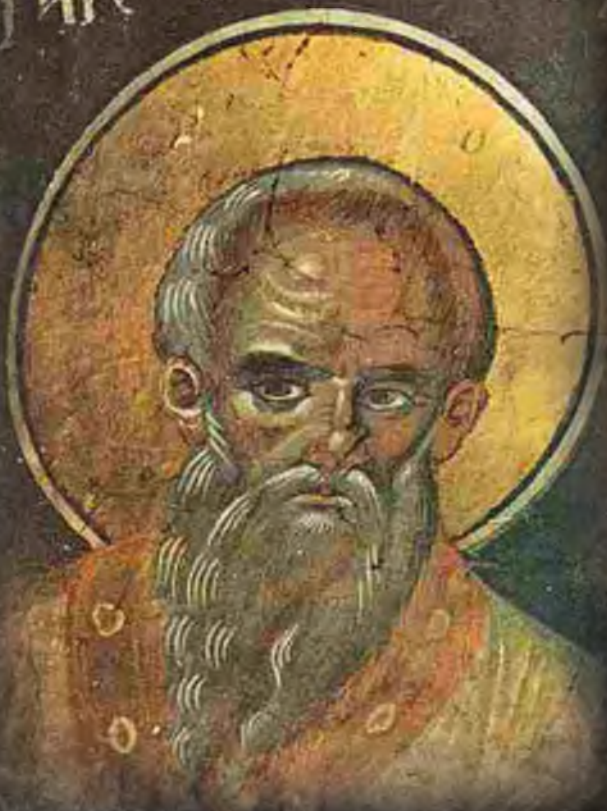

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΟΛΟΥ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΣΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

26-29 ΜΑΪΟΥ 2022

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ "ΘΕΣΣΑΛΙΑ"
ΜΕΛΙΣΣΑΤΙΚΑ, ΒΟΛΟΣ

Διεθνές Συνέδριο

ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ:
Διεπιστημονικές προσεγγίσεις
στη θεολογία του φωτός και της χάριτος

26-29 Μαΐου 2022
Συνεδριακό Κέντρο «Θεσσαλία»
Μελισσάτικα, Βόλος

Αντί προλόγου

Το συνέδριο με θέμα «Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη θεολογία του φωτός και της χάριτος» πραγματοποιείται με την ευκαιρία της συμπλήρωσης χιλίων χρόνων από την εκδημία του Αγίου (1022-2022), για να τιμηθεί η προσωπικότητα, η θεολογική σκέψη και η συμβολή του στην Ορθόδοξη πνευματικότητα. Η πραγματοποίηση του διεθνούς αυτού συνεδρίου από την Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου αντανακλά το ανανεωμένο κατά τις τελευταίες δεκαετίες ενδιαφέρον του θεολογικού κόσμου για την χριστιανική πνευματικότητα της Ανατολής στην κομβική ιστορική στιγμή της αλλαγής της πρώτης χιλιετίας αλλά και την επιρροή της στη σύγχρονη χριστιανική πραγματικότητα.

Η ανανέωση του ενδιαφέροντος για τη μελέτη του έργου και της σκέψης του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου ανέδειξε και μια σειρά διαχρονικών αλλά και επίκαιρων ζητημάτων, που αφορούν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, το σύνολο του χριστιανικού κόσμου. Η σχέση θεσμού και χαρίσματος, μυστηρίων και άσκησης, η κατανόηση της πίστεως και της δογματικής διδασκαλίας ως περιεχομένου της προσωπικής συνειδήσεως, η ανθρωπολογία της θεώσεως και η ανάδειξη του χριστιανικού υποκειμένου και της ευθύνης του μέσα στο εκκλησιαστικό σώμα, συνιστούν μερικά μόνον δείγματα του σχετικού προβληματισμού.

Η επανατοποθέτηση των ζητημάτων αυτών υπό το φως της κριτικής λειτουργίας της θεολογίας, επιχειρείται μέσα από έναν γόνιμο και δημιουργικό κοινό προβληματισμό εκλεκτών ομιλητών, πανεπιστημιακών καθηγητών και ειδικών ερευνητών, από πανεπιστήμια της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Οι γενικότεροι άξονες πάνω στους οποίους κινείται το συνέδριο αφορούν στην εμπεριστατωμένη ανάδειξη και νηφάλια αποτίμηση της συνεισφοράς του αγίου Συμεών στη θεολογική γραμματεία, τη μοναστική πνευματικότητα και τον εν γένει εκκλησιαστικό βίο. Ειδικότερα: α) φωτίζουν τη θέση του αγίου Συμεών στη βυζαντινή γραμματεία, ως ποιητή και συγγραφέα, β) διερευνούν τη σχέση του με την προγενέστερη παράδοση της ανατολικής μοναστικής πνευματικότητας, γ) αναζητούν τη μοναστική φυσιογνωμία της εποχής του, δ) αναλύουν τη θεολογική σκέψη του αναφορικά με το ζήτημα της θεοπτίας και της θέωσης του ανθρώπου, ε) εξετάζουν τη συμμετοχή του όλου ανθρώπου (σώματος, ψυχής, «πνευματικών» και φυσικών αισθήσεων) στη σωτηρία, ιχνηλατώντας και τις εσχατολογικές προεκτάσεις της.

Καλωσορίζοντας τους εισηγητές αλλά και τους ακροατές του συνεδρίου, ευχόμαστε σε όλους μια γόνιμη συνεργασία και μια δημιουργική ανταλλαγή απόψεων.

Πρόγραμμα

ΠΕΜΠΤΗ 26 ΜΑΪΟΥ 2022

18:00-18:30: Έναρξη-Χαιρετισμοί

Α΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύων: Παντελής Καλαϊτζίδης

18:30-19:00: **Μπάρμπαρα Κροστίνι** (Λέκτορας Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Ιστορίας της Τέχνης και Πολιτισμικών Σπουδών, Ινστιτούτο Νιούμαν, Ουψάλα):

*Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος και η Συρία:
Εξερευνώντας τις χριστιανικές εμπειρίες στην αλλαγή της πρώτης χιλιετίας.*

19:00-19:30: **Σαμπίνο Κιαλά** (Ηγούμενος, Μοναστική Αδελφότητα του Μπόζε):

Είχε διαβάσει ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος τον Ισαάκ τον Σύρο;

19:30-19:45: **Κάρννεϋ Τομαζέλλι** (Διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο Λογιόλα, Σικάγο):

*«Σε τέτοιους ανθρώπους η εξουσία του δεσμεύει και λύειν έχει δοθεί απ' τον Θεό...»:
Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος για την εξομολόγηση σύμφωνα με το Ψαλτήριο Vat. Gr. 1927*

19:45-20:30: Συζήτηση

20:30: Δείπνο

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 27 ΜΑΪΟΥ 2022

Β΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύων: Νίκος Κουρεμένος

09:30-09:45: **Μανόλης Σ. Πατεδάκης** (Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης):

Η «ανάπλαση» εικόνων για τον Θεό στον Συμεών Νέο Θεολόγο

09:45-10:00: **Γεώργιος Γουσουριώτης** (Υπ. Δρ. Φιλολογίας, Ερευνητικός εταίρος, Πατριarchικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών):

*Η πρόσληψη του έργου του Συμεών Νέου Θεολόγου κατά τον 11°-12° αι.:
Η περίπτωση των ποιημάτων του Βασιλείου πρωτασηκρήτης*

10:00-10:15: **π. Ευάγγελος Γκανάς** (Εφημέριος Οσίου Μελετίου Σεπολίων, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός ΕΜΠ, πτυχ. Θεολογίας):

Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος ως μάρτυρας της Αναστάσεως του Χριστού

10:15-11:15: Συζήτηση

11:15-12:00: Διάλειμμα

Γ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύων: Πάμπλο Αργκαράτε

12:00-12:30: **Ειρήνη Αφεντουλίδου** (Ερευνήτρια, Ινστιτούτο Μεσαιωνικής Έρευνας, Αυστριακή Ακαδημία Επιστημών, Βιέννη):

*Η πρόσληψη του Συμεών του Νέου Θεολόγου στη χειρόγραφη παράδοση:
Εκδότες, γραφείς, αναγνωστικό κοινό*

12:30-13:00: **Παναγιώτης Αρ. Υφαντής** (Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας, ΑΠΘ):

*Η θέση του Νέου Θεολόγου στο αγιολογικό σχήμα της ορθόδοξης Ανατολής:
Διαπιστώσεις, Αμφισημίες, Ερωτήματα*

13:00-13:30: Συζήτηση

13:30-15:00: Γεύμα

Δ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύουσα: Ειρήνη Αφεντουλίδου

15:00-15:30: **Μαρί-Ελέν Κονγκουντώ** (Ομότιμη Ερευνήτρια, Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας, Παρίσι):

Ο αστικός μοναχισμός την εποχή του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου

15:30-16:00: **Δημήτρης Μόσχος** (Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας, ΕΚΠΑ):

*Η μοναστική θεολογία του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου
σε σχέση με αρχαία μοναστικά πρότυπα*

16:00-16:30 Συζήτηση

16:45 Εκδρομή στη Μακρινίτσα με επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο

ΣΑΒΒΑΤΟ 28 ΜΑΪΟΥ 2022

Ε΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύων: Θεόφιλος Αμπατζίδης

09:30-09:45: **π. Αλέξανδρος Χουλιάρης** (Εντεταλμένος Διδάσκων, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευτολογίας, ΕΚΠΑ):

Οι άγιοι Συμεών ο Νέος Θεολόγος και Γρηγόριος Παλαμάς σχετικά με την εμπειρία του Θεού:
Εφαρμογές στη σύγχρονη χριστιανική ζωή

09:45-10:00: **Ανταλμπέρτο Μαϊνάρντι** (Μοναστική αδελφότητα του Τσέλολε):
Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος στη Ρωσική πνευματικότητα

10:00-10:15: **π. Βασίλειος (Μίλαν) Γκαβρίλοβιτς** (Υπ. Δρ. Θεολογίας):
Εσχατολογική κατάσταση κατά τον Γρηγόριο Νύσσης και Συμεών τον Νέο Θεολόγο:
Κριτική ανάλυση του «ἐπέκτασις» και «ἀτέλεστον τέλος».

10:15-10:30: **Αχιλλέας Δελλόπουλος** (Δρ. Θεολογίας, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ):
«Τετρανωμένα αισθητήρια»: Η άσκηση των αισθήσεων
ως προϋπόθεση της θέωσης στην ανθρωπολογία του Συμεών του Νέου Θεολόγου

10:30-11:30: Συζήτηση
11:30-12:00: Διάλειμμα

ΣΤ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύουσα: Αικατερίνη Τσαλαμπούνη

12:00-12:30: **Βασίλειος Τσίγκος** (Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού, ΑΠΘ):
Η θεολογία του «όλου» ανθρώπου στον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο
και η σύγχρονη θεολογία

12:30-13:00: **Δημήτρης Ουλής** (Εντεταλμένος Διδάσκων, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας, ΕΚΠΑ):
Η διαλεκτική ελευθερίας και αναγκαιότητας στο Συμεών το Νέο Θεολόγο

13:00-13:30: Συζήτηση
13:30-15:00: Γεύμα

Ζ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύων: Νικόλαος Ασπρούλης

15:00-15:30: **Αικατερίνη Τσαλαμπούνη** (Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού, ΑΠΘ):
Η Καινή Διαθήκη στο έργο του Συμεών του Νέου Θεολόγου

15:30-16:00 **Σταύρος Γιαγκάζογλου** (Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας, ΕΚΠΑ):
Η θεολογία ως θεοπτία:
Η θεολογία της θέας του Θεού στον Συμεών τον Νέο Θεολόγο και τον Γρηγόριο Παλαμά

16:00-16:30: **Ίσταν Περτσέλ** (Καθηγητής, Τμήμα Μεσαιωνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Κεντρικής Ευρώπης, Βιέννη & Βουδαπέστη):

*Ο ρόλος του σώματος στο θέαση του Θεού
σύμφωνα με τον Άγιο Συμεών το Νέο Θεολόγο*

16:30-17:30: Συζήτηση

17:30-18:00: Διάλειμμα

Η' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Προεδρεύων: Σαμπίνο Κιαλά

18:00-18:30: **Πάμπλο Αργκαράτε** (Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας, Πανεπιστήμιο Γκρατς):
Το Άγιο Πνεύμα κατά τον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο

18:30-19:00: **Θεόφιλος Αμπατζίδης** (Δρ. Θεολογίας, Ερευνητικός Εταίρος, Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου):

*Η εν Χριστώ ζωή ως πρόγευση της κοινωνίας των εσχάτων.
Παρατηρήσεις στις εσχατολογικές αναφορές του Συμεών του Νέου Θεολόγου*

19:00- 19:30: **Πωλ Γαβριλιούκ** (Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αγίου Θωμά, Μινεσότα, Πρόεδρος της Διεθνούς Ορθόδοξης Θεολογικής Ένωσης – ΙΟΤΑ, Πρόεδρος του οργανισμού «Ανοικοδόμηση της Ουκρανίας»):

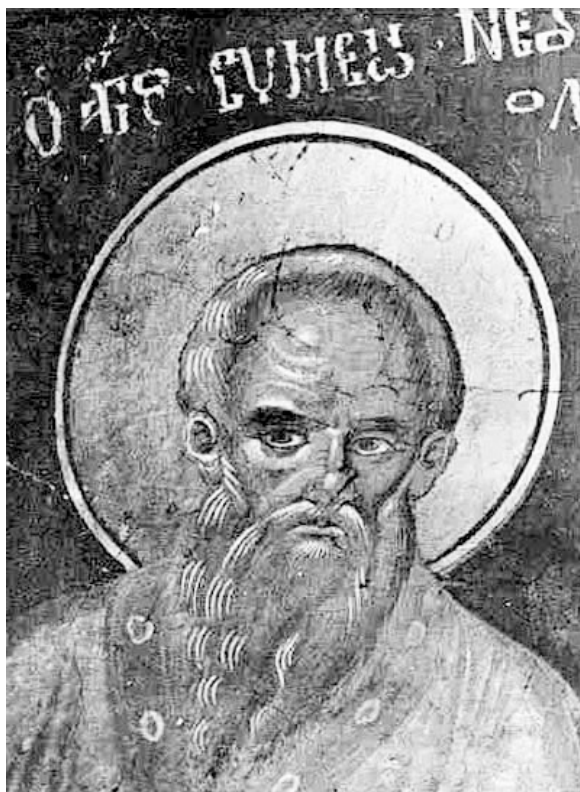
*Ενσάρκωση και πνευματική αντίληψη
στον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο*

19:30-20:30: Συζήτηση –Λήξη του συνεδρίου

20:30: Δείπνο

ΚΥΡΙΑΚΗ 29 ΜΑΪΟΥ 2022

10.00-11.00: Θεία Λειτουργία στον Ι. Ν. Αγ. Κωνσταντίνου Βόλου, ιερουργούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος και Αλμυρού κ. Ιγνατίου

Η εικόνα στο εξώφυλλο του ανά χείρας φυλλαδίου προέρχεται από τοιχογραφία του 17^{ου} αιώνα που σώζεται στο Κυριακό των Καυσοκαλυβίων (Άγιον Όρος) και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο Περιοδικό Σύναξη (τ. 10, 1984).

Εισηγητές και περιλήψεις

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΑΜΠΑΤΖΙΔΗΣ

Δρ. Θεολογίας, Ερευνητικός Εταίρος,
Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου
thabatzidis@gmail.com

Η εν Χριστώ ζωή ως πρόγευση της κοινωνίας των εσχάτων. Παρατηρήσεις στις εσχατολογικές αναφορές του Συμεών του Νέου Θεολόγου

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο να παρουσιάσει σε αδρές γραμμές το μοναδικό σε ένταση και έκταση ενδιαφέρον της σύγχρονης θεολογικής σκέψης για την εσχατολογία, σε παράλληλη συνεξέταση με τις εσχατολογικές αναφορές στη θεολογία του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου. Για τον σκοπό αυτό θα επιχειρηθεί, αρχικά, μια κριτική ανάγνωση της σύγχρονης, προτεσταντικής, κυρίως, εσχατολογίας, με έμφαση στα κενά και τις ελλείψεις της. Θα αναζητηθεί η ορθόδοξη παρέμβαση στον ήδη υπάρχοντα διάλογο, με τη μορφή της σύνθεσης μεταξύ μελλοντικής και πραγματοποιηθείσας εσχατολογίας, όπως αυτή διατυπώθηκε από τον π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, ως «εγκαινιασθείσα εσχατολογία». Στο ίδιο πλαίσιο, θα παρουσιαστεί ενδεικτικά και κριτικά η συνεισφορά νεώτερων Ελλήνων θεολόγων όπως του Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη (Ζηζιούλα), του Σάββα Αγουρίδη και του Γεωργίου Πατρώνου. Τέλος, το σύνολο της ανωτέρω προβληματικής θα συνεξεταστεί με τις εσχατολογικές θέσεις του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου. Ο άγιος Συμεών συνιστά μια σπάνια περίπτωση στην ασκητικοπατερική γραμματεία κατά την οποία συνδυάζεται απaráμιλλα η πραγματοποιηθείσα με την μελλοντική εσχατολογία, στο φως μιας από του «νυν» βιούμενης εσχατολογίας. Το βίωμα αυτό στηρίζεται στην πραγματοποιηθείσα εισβολή των εσχάτων στην ιστορία από το σωτήριο έργο του Χριστού, τροφοδοτείται από την μυστηριακή χάρη, κυρίως την ευχαριστιακή και ολοκληρώνεται στη δεξίωση του ενυπόστατου φωτός της χάριτος, εσχατολογικοποιώντας το σύνολο της χριστιανικής ζωής.

Ο Θεόφιλος Αμπατζίδης γεννήθηκε στην Πτολεμαΐδα το 1968. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή του ΑΠΘ. Πήρε το Μεταπτυχιακό και το Διδακτορικό του Δίπλωμα στη Συστηματική Θεολογία από την ίδια Σχολή. Κατά την τριετία 1995-1997, συνεργάστηκε ως ερευνητής στο ερευνητικό πρόγραμμα της Ακαδημίας Αθηνών με θέμα: «Ελληνισμός και Χριστιανισμός ως παράγοντες διαμόρφωσης της ελληνικής ταυτότητας». Διετέλεσε Αρχισυντάκτης στο περιοδικό *Αναλόγιον*, που εξέδιδε η Ιερά Μητρόπολη Κοζάνης. Από το 2001 μέχρι σήμερα υπηρετεί στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Από το ακαδημαϊκό έτος 2004 έως και σήμερα (με διαλείμματα), είναι Επιστημονικός Συνεργάτης της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού. Έχει δημοσιεύσει βιβλία, άρθρα και μελέτες σε ποικίλα περιοδικά και συλλογικούς τόμους.

ΠΑΜΠΛΟ ΑΡΓΚΑΡΑΤΕ
Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας,
Πανεπιστήμιο Γκρατς
pablo.argarate@uni-graz.at

Το Άγιο Πνεύμα κατά τον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο

Το θεμέλιο της θεολογίας του Συμεών είναι ο έντονα συναισθηματικός μυστικισμός του Χριστού, γι' αυτό και μπορεί να ειπωθεί ότι ο Χριστός είναι το κέντρο και ο πραγματικός στόχος της θεολογίας του. Για τον Συμεών, λοιπόν, η παρουσία του Χριστού στον εαυτό του, δηλαδή η μυστική, ενεργός και ζωντανή παρουσία του Χριστού, είναι το πιο σημαντικό πράγμα. Από αυτή την άποψη, ο ιστορικός Χριστός υποχωρεί στο παρασκήνιο και επομένως χάνει τη σημασία του για τον Συμεών. Ωστόσο, αυτή η μυστική παρουσία του Χριστού μέσα μας καθίσταται δυνατή μόνο με την «ενεργητική» παρουσία του Αγίου Πνεύματος. Μόνο στο Πνεύμα βιώνεται ο Χριστός και ταυτόχρονα έχουμε πρόσβαση στον Χριστό. Αυτή η εμπειρία του Χριστού, ωστόσο, δεν είναι σε καμία περίπτωση στατική, αλλά θεμελιωδώς δυναμική. Το Πνεύμα μεταμορφώνει τον άνθρωπο σε ομοίωση του Χριστού· τον «χριστοποιεί». Το Πνεύμα κάνει σταδιακά ορατά στο ανθρώπινο πρόσωπο τα χαρακτηριστικά του Χριστού. Ιστορικά, χωρίς τη θεολογία του Συμεών για το Άγιο Πνεύμα, όχι μόνο θα έλειπε ο σύνδεσμος μεταξύ των Πατέρων και του μεταγενέστερου βυζαντινού ησυχασμού, αλλά δύσκολα θα ήταν κατανοητή όλη η εξέλιξη της ορθόδοξης θεολογίας μέχρι σήμερα. Η ενίοτε μονόπλευρη επιμονή της στην εμπειρία του Πνεύματος και στη συνέργεια των ανθρώπων έγινε το χαρακτηριστικό του ανατολικού χριστιανισμού. Την ιδέα ότι ολόκληρη η πνευματική πορεία, από τη μετάνοια μέχρι την όραση του Θεού ή του φωτός, καθοδηγείται από το Πνεύμα, η βυζαντινή και μεταβυζαντινή παράδοση την οφείλει, κατά μία έννοια, στα γραπτά του Συμεών. Το Πνεύμα που στέλνει ο Χριστός μεταμορφώνει τον άνθρωπο και τον κάνει χριστοειδή, τον κάνει μάλιστα παιδί του Θεού. Μόνο με το Άγιο Πνεύμα ο άνθρωπος αγιάζεται, γίνεται άγιος.

Ο Πάμπλο Αργκαράτε [Pablo Argarate] είναι σήμερα κοσμήτορας της σχολής Καθολικής Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο του Γκρατς της Αυστρίας. Έχει διδακτορικό στη φιλοσοφία («Αεικίνητος Στάσις. Η δυναμική του όντος προς την ενότητα στον στοχασμό του Μαξίμου του Ομολογητή») και διδακτορικό στη θεολογία («Το Άγιο Πνεύμα στον Συμεών τον Νέο Θεολόγο»), από το Πανεπιστήμιο του Τύμπινγκεν και σπουδές ανατολικών χριστιανικών πολιτισμών και γλωσσών (αιθιοπική, κοπτική, συριακή, αρμενική) επίσης στο Πανεπιστήμιο του Τύμπινγκεν. Αφού διετέλεσε καθηγητής στα πανεπιστήμια του Πάντερμπορν, του Τύμπινγκεν και του Τορόντο, είναι από το 2011 καθηγητής και επικεφαλής του Ινστιτούτου Πατερικής, Ορθόδοξης και Οικουμενικής Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο του Γκρατς. Έχει ήδη δημοσιεύσει 11 βιβλία, 50 κεφάλαια σε επιστημονικά βιβλία, περισσότερα από 40 άρθρα και έχει παρουσιάσει εισηγήσεις σε περισσότερα από 210 διεθνή συνέδρια.

ΕΙΡΗΝΗ ΑΦΕΝΤΟΥΛΙΔΟΥ

Δρ Βυζαντινολογίας,
Ερευνήτρια, Ινστιτούτου Μεσαιωνικής Έρευνας,
Αυστριακή Ακαδημία Επιστημών, Βιέννη
eirini.afentoulidou@oeaw.ac.at

Η πρόσληψη του Συμεών του Νέου Θεολόγου στη χειρόγραφη παράδοση: Εκδότες, γραφείς, αναγνωστικό κοινό

Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος ήταν μία αναγνωρισμένη προσωπικότητα της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ορθοδοξίας και τα έργα του κυκλοφορούσαν ευρέως. Ωστόσο, οι αμέτρητες έντυπες εκδόσεις που βρίσκονται στη διάθεση του σύγχρονου αναγνωστικού κοινού δίνουν μια παραμορφωμένη εικόνα της πραγματικής πρόσληψης του Συμεών. Πράγματι, η χειρόγραφη παράδοση μαρτυρεί σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα έργα του ως προς τη διάδοση. Πιο συχνά αντιγράφονταν ή σταχυολογούνταν πεζά έργα του κατηχητικής φύσεως. Οι ύμνοι, από την άλλη, ήταν πολύ λιγότεροι γνωστοί. Όποτε απαντούμε στίχους γραμμένους από το Συμεών στα χειρόγραφα, πρόκειται συνήθως για στίχους κατανυκτικούς, παρά για εκείνους με μυστικό χαρακτήρα. Ήδη στην πρώτη έκδοση των ύμνων από το μαθητή του Συμεών Νικήτα Στηθάτο προδίδει μια κάποια αμηχανία απέναντι στις λιγότερο συμβατικές πτυχές των ύμνων: Στους τίτλους που συνοδεύουν τους ύμνους, ο Νικήτας προσπάθησε να τους παρουσιάσει πιο συμβατικούς, τονίζοντας τις παραδοσιακές ασκητικές διδαχές τους και μειώνοντας το ρόλο της μυστικής εμπειρίας.

Η Ειρήνη Αφεντουλίδου, απόφοιτη Ελληνικής Φιλολογίας του ΑΠΘ και διδάκτωρ Βυζαντινολογίας του Πανεπιστημίου της Βιέννης, είναι ερευνήτρια στην Αυστριακή Ακαδημία Επιστημών. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη Βυζαντινή Φιλολογία, την κλασική και ψηφιακή εκδοτική κειμένων, τη Βυζαντινή Υμνογραφία και το φύλο στο Βυζάντιο.

ΠΩΛ ΓΑΒΡΙΛΙΟΥΚ

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αγίου Θωμά, Μιννεσότα·
Πρόεδρος του οργανισμού «Ανοικοδόμηση της Ουκρανίας»·
Πρόεδρος της Διεθνούς Ορθόδοξης Θεολογικής Ένωσης (ΙΟΤΑ)
plgavrilyuk@stthomas.edu

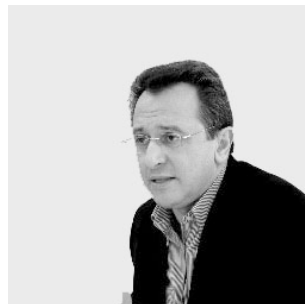
Ενσάρκωση και πνευματική αντίληψη στον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο

Η εργασία διερευνά τη διακριτική συμβολή του Συμεών του Νέου Θεολόγου στην παράδοση της πνευματικής αντίληψης στον Χριστιανισμό. Η εργασία στέκεται στη μεθοδολογία του Ερευνητικού Προγράμματος για την Πνευματική Αντίληψη (ΕΠΠΑ), στην ευρύτερη πατερική παράδοση της πνευματικής αντίληψης και στη συνέχεια τοποθετεί τη αφήγηση του Αγίου Συμεών για τις πνευματικές αισθήσεις στο πλαίσιο αυτής της παράδοσης. Μεθοδολογικά, αντλώ από τις συνεισφορές του ΕΠΠΑ, οι οποίες κατέληξαν στο βιβλίο *The Spiritual Senses: Perceiving God in Western Christianity* [Οι πνευματικές αισθήσεις: Αντίληψεις για το Θεό στον Δυτικό Χριστιανισμό] (Cambridge, 2012, σε συνεπιμέλεια με τη Sarah Coakley) και *Perceiving Things Divine: Toward a Constructive Account of Spiritual Perception* [Καταλαβαίνοντας τα θεία πράγματα: Για έναν εποικοδομητικό απολογισμό της πνευματικής αντίληψης] (Oxford UP, 2022, με τον Frederick D. Aquino). Η μεθοδολογία αυτή βοηθά στη συνέχεια να χαρτογραφήσουμε τις πατερικές προσεγγίσεις σχετικά με την πνευματική αντίληψη και να βρούμε τη συμβολή του Αγίου Συμεών σε αυτόν τον χώρο. Θα διερευνηθεί η κατανόηση του Νέου Θεολόγου για τη σχέση της ιεραρχίας των πνευματικών αισθήσεων, η περιγραφή του για το πώς η πνευματική αίσθηση σχετίζεται με την ενσάρκωση, τα συναισθήματα και τον νου. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο Άγιος Συμεών έδωσε εξέχουσα θέση στη μεταμόρφωση των ανθρώπινων αισθήσεων στη δική του περιγραφή της θρησκευτικής εμπειρίας.

Ο Πωλ Α. Γαβριλιούκ [Paul L. Gavrilyuk] κατέχει την έδρα Θεολογίας και Φιλοσοφίας «Θωμάς Ακινάτης» στο Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Αγίου Θωμά, στο Σαιν Πωλ της Μιννεσότα των ΗΠΑ. Γεννήθηκε στο Κίεβο της Ουκρανίας και σπούδασε φυσική στο Ινστιτούτο Φυσικής και Τεχνολογίας της Μόσχας στη Ρωσία (1988-1993). Ήταν ένας από τους πρώτους επιστήμονες από την πρώην Σοβιετική Ένωση που ήρθε στις Ηνωμένες Πολιτείες για να συνεχίσει μεταπτυχιακές σπουδές στη θεολογία. Το 2001 έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα στην πατρολογία από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Θρησκευτικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Southern Methodist στο Ντάλας του Τέξας. Ορθόδοξος θεολόγος και ιστορικός, ο Δρ Γαβριλιούκ ειδικεύεται στην ελληνική πατρολογία και τη σύγχρονη ορθόδοξη θεολογία. Στους τομείς ενδιαφέροντός του περιλαμβάνονται επίσης η φιλοσοφία της θρησκείας, οι λειτουργικές σπουδές και οι οικουμενικές σπουδές. Μεταφρασμένες σε δέκα γλώσσες, οι δημοσιεύσεις του περιλαμβάνουν επίσης τα ακόλουθα βιβλία: *Ο πόνος του ακατάληπτου Θεού: Η διαλεκτική της πατερικής σκέψης* (Οξφόρδη, 2004), *Histoire du catéchuménat dans l'église ancienne* [Ιστορία της κατήχησης στην αρχαία εκκλησία] (Παρίσι: Le Cerf, 2007) και *Ο Γεώργιος Φλωρόφσκυ και η ρωσική θρησκευτική αναγέννηση* (Οξφόρδη, 2013). Πολυάριθμα επιστημονικά άρθρα του έχουν δημοσιευτεί στα περιοδικά *The Journal of Theological Studies*, *Scottish Journal of Theology*, *Vigiliae Christianae*, *Modern Theology*, *First Things*, *Studia Liturgica*, καθώς και σε ακαδημαϊκά περιοδικά της Ανατολικής Ευρώπης. Συνεργάζεται επίσης τακτικά με εγκυκλοπαίδειες, εγχειρίδια, λεξικά ενώ συμμετέχει σε συμπόσια με πολλούς άλλους συγγραφείς.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ

Επίκουρος Καθηγητής Δογματικής,
Τμήμα Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.
syang@theol.uoa.gr

Η Θεολογία ως θεοπτία: Η Θεολογία της θέας του Θεού στον Συμεών τον Νέο Θεολόγο και τον Γρηγόριο Παλαμά.

Μετά το έντονο ενδιαφέρον που προκάλεσε η έρευνα για την ησυχαστική θεολογία του αγίου Γρηγορίου Παλαμά, τα τελευταία χρόνια η θεολογική έρευνα στράφηκε δικαίως στο πρόσωπο και στο έργο του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου. Η θεολογική μαρτυρία των δύο αυτών πατέρων και θεολόγων του όψιμου Βυζαντίου συνδέεται στενότερα. Τα έργα του Συμεών του Νέου Θεολόγου δεν αποτελούν τυπικές θεωρητικές πραγματείες, αλλά κυρίως ποιητικές, δοξολογικές και εμπειρικές μαρτυρίες της εν Χριστώ ζωής. Εκφράζοντας εξολοκλήρου μία χαρισματική και μυστική θεολογία, τα κείμενά του είναι όντως «ύμνοι θείων ερώτων». Η θεολογία δεν συνιστά σχολαία και εννοιολογική πρόσβαση στην αλήθεια του Θεού αλλά κυρίως προσωπική εμπειρία της χάριτος ως θέας του Θεού στη ζωή της Εκκλησίας. Η περί θεώσεως ασκητική διδασκαλία του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου μοιάζει να αντηχεί τρεις αιώνες αργότερα στην ησυχαστική διδασκαλία του αγίου Γρηγορίου Παλαμά ο οποίος θεμελιώνει δογματικά τον εμπειρικό και χαρισματικό χαρακτήρα της θεολογίας ως θέας του Θεού, ανατέμνοντας τις αρχές και προϋποθέσεις της ορθόδοξης θεολογίας και την εν γένει βιβλική και πατερική παράδοση. Στην παρούσα εισήγηση επιχειρούμε να θέσουμε τις κοινές αφετηρίες των δύο αυτών πατέρων της Εκκλησίας κυρίως ως προς τον εμπειρικό χαρακτήρα της θεολογίας ως θέας του Θεού, διερευνώντας τις κοινές θεολογικές, εκκλησιολογικές και ανθρωπολογικές προϋποθέσεις του έργου τους, αλλά και τις διαφορές στον τρόπο έκφρασης και τεκμηρίωσης της διδασκαλίας τους. Στη διδασκαλία τους δεν εμφανίζεται καμία ανατροπή της προγενέστερης πατερικής παράδοσης, παρά μόνο η διαχρονική συνέχεια και εμπνευσμένη επικαιροποίησή της, ανάλογα με τα προβλήματα και τις ιδιαίτερες προκλήσεις της εποχής τους. Και για τους δύο αυτούς πατέρες η Εκκλησία δεν είναι ένας θεσμοποιημένος και απονευρωμένος βραχίονας της βυζαντινής κοινωνίας. Η θέωση και η αγιότητα δεν είναι ανέφικτη στην εποχή τους, αλλά ζώσα και διαρκής πραγματικότητα της εν Χριστώ ζωής της Εκκλησίας, καθώς μαρτυρά η ασκητική και ησυχαστική ζωή των μοναζόντων. Ωστόσο, το καίριο ερώτημα δεν είναι απλώς η σχολαία πρόσληψη της διδασκαλίας τους, αλλά η δημιουργική και γόνιμη επικαιροποίηση της μαρτυρίας τους στο πλαίσιο της σύγχρονης θεολογίας.

Ο Σταύρος Γιαγκάζογλου είναι πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ. (1984). Σπούδασε οικουμενική θεολογία στη Γενεύη (Institut Oecuménique de Bossey, 1983) και μεσαιωνική θεολογία και φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Fribourg στην Ελβετία (1985-1988). Το 1988 διορίστηκε στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Το 1995 αναγορεύθηκε διδάκτωρ θεολογίας του Α.Π.Θ. με ειδικευση στον συστηματικό κλάδο. Το 2002 εξελέγη Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και υπηρέτησε σε αυτό μέχρι την κατάργησή του το 2012. Κατόπιν ως Σύμβουλος του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, υπηρέτησε με απόσπαση ως Προϊστάμενος του Γραφείου Έρευνας, Σχεδιασμού και Εφαρμογών Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2013-2017). Τον Σεπτέμβριο του 2017 εξελέγη Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ, ενώ τον Μάρτιο του 2022 εξελέγη Αναπληρωτής Καθηγητής του ιδίου Τμήματος. Το 2008 εξελέγη μέλος της Académie Internationale des Sciences Religieuses, ενώ το 2019 εξελέγη αντιπρόεδρος της. Από το 2011 είναι μέλος της International Association of Orthodox Dogmatic Theologians. Εδώ και χρόνια διδάσκει στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στην Ορθόδοξη Θεολογική Σχολή της Κινσάσα στο Κονγκό.

Π. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ (ΜΙΛΑΝ) ΓΚΑΒΡΙΛΟΒΙΤΣ

Υπ. Δρ. Θεολογίας

otacvasilije@hotmail.com

Εσχατολογική κατάσταση

κατά τον Γρηγόριο Νύσσης και τον Συμεών τον Νέο Θεολόγο:

Κριτική ανάλυση του «επέκτασις» και «ατέλεστον τέλος».

Υπάρχει μια συν-αντίληψη μεταξύ των Πατέρων της Εκκλησίας που χαρακτηρίζει την εσχατολογική εκπλήρωση ως μια ζωντανή, δυναμική και αδιάκοπη προσωπική πρόοδο που βασίζεται στη συνεχή συνάντηση με τον κύριο Ιησού Χριστό. Περιορίζουμε την έρευνά μας σε δύο Πατέρες της Εκκλησίας, τον Άγιο Γρηγόριο Νύσσης και τον Άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο που προτείνουν την «θεωρία» της αδιάκοπης προόδου στην εσχατολογική εκπλήρωση. Παρόλο που οι δύο συγγραφείς διαφέρουν, ως προς την ορολογία που χρησιμοποιούν, δεδομένης και της χρονικής αποστάσεως που τους χωρίζει, γεγονός παραμένει ότι και οι δύο τονίζουν μια δυναμική εξέλιξη στην εσχατολογική πραγμάτωση. Η ανάλυσή μας εξετάζει τη διαφορά μεταξύ της εσχατολογικής κατάστασης των ανθρώπων που θεωρούνται ενάρετοι και σε εκείνους που υποκύπτουν λόγω ελαττωμάτων και παθών. Όσοι έχουν απορρίψει τον Χριστό και έχουν απομακρυνθεί από Αυτόν, παραμένουν σε μία ορισμένη ακινησία, παύση και αδυναμία να προχωρήσουν προοδευτικά σε εσχατολογική κατάσταση. Από την άλλη, όσοι ζουν μια ζωή αρετής και εκκλησιαστικής συμμετοχής, προσδοκούν την ύπαρξη προόδου στην εσχατολογική ολοκλήρωση. Διαπιστώνουμε ότι η προοπτική της προόδου, σύμφωνα με τους δύο Πατέρες της Εκκλησίας, βασίζεται στο γεγονός ότι ο μεν Θεός είναι απρόσιτος και άκτιστος, δεν υφίσταται τροπή, ενώ η ανθρώπινη φύση έχει προδιάθεση αλλαγής, κίνησης και δυνατότητα αδιάκοπης προόδου. Τα γραπτά των εν λόγω Πατέρων, μας παρουσιάζουν την εσχατολογική εκπλήρωση, δηλαδή την Ουράνια Βασιλεία, όχι τόσο ως τόπο, όσο ως μια προσωπική συνάντηση του ανθρώπου με τον Θεό, που κατανοεί την παρουσία, την κοινωνία και τη συμμετοχή στη ζωή του Θεού. Ως εκ τούτου, ακόμη και στην αναστημένη και τελειοποιημένη κατάσταση λαμβάνει χώρα μια ατελείωτη, προοδευτική δυναμική και χαρούμενη συνθήκη αγάπης μεταξύ του κτιστού και του ακτίστου.

Ο ιερομόναχος Βασίλειος (Μιλάν) Γκαβρίλοβιτς είναι Πτυχιούχος Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Ανατολικού Σαράγιεβου, MTS της Θεολογικής Σχολής του Trinity College στο Πανεπιστήμιο του Τορόντο και υποψήφιος διδάκτορας της Θεολογικής Σχολής στο ίδιο πανεπιστήμιο. Εκπονεί Μεταπτυχιακή Διατριβή στη Θεολογική Σχολή (Τμήμα Θεολογίας) του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Π. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΚΑΝΑΣ

Εφημέριος Οσίου Μελετίου Σεπολίων,
Ηλεκτρολόγος Μηχανικός ΕΜΠ,
πτυχιούχος Θεολογίας
fevganas@yahoo.gr

Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος ως μάρτυρας της Αναστάσεως του Χριστού

Οι μετα-αναστάσιμες εμφανίσεις του Ιησού στους μαθητές απασχόλησαν τη βιβλική θεολογία. Το ερώτημα κατά πόσον οι εμφανίσεις αυτές συνιστούν ιστορικό γεγονός ή κάτι άλλο, απασχόλησε τη συστηματική θεολογία. Τέλος, οι πνευματικές εμπειρίες των νηπτικών πατέρων έγιναν αντικείμενο της Πατρολογίας. Δεν ίσχυε το ίδιο για τον άγιο Συμεών το Νέο Θεολόγο. Ο άγιος δεν γνώριζε ότι το έργο του θα γίνει αντικείμενο της Πατρολογίας. Πίστευε πως η ζωή του ανήκει σε μια μακρά (ήδη χιλιετή μέχρι τότε) παράδοση και προσπάθησε να την κατανοήσει και να την εντάξει μέσα στα πλαίσια που του έδινε αυτή η παράδοση της Εκκλησίας. Ένα βασικό ερώτημα που βασάνισε τον άγιο Συμεών ήταν αν είναι δυνατόν οι χριστιανοί της εποχής του να φτάσουν στα μέτρα των πρώτων αγίων, όπως ήταν οι Απόστολοι. Πολλοί και ισχυροί θεσμικοί εκπρόσωποι της τότε εκκλησίας αποφάνθηκαν αρνητικά. Η πλειονότητα των σύγχρονων μελετητών προσπάθησε επίσης να εξηγήσει γιατί οι εμφανίσεις του αναστημένου Χριστού σταματούν με την Ανάληψη. Ο Συμεών έχοντας αρχικά την εμπειρία ζωής δίπλα στον Συμεών τον Ευλαβή κι αργότερα τη δική του εμπειρία απάντησε στο ερώτημα με μια ρητή κατάφαση. Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος είναι μάρτυρας της Αναστάσεως του Χριστού κατά τον ίδιο τρόπο που είναι οι δώδεκα, ο Μαρία η Μαγδαληνή, οι μαθητές που περπατούν προς Εμμαούς ή ο Παύλος. Καταφεύγοντας στο έργο του θα υποστηρίξουμε πως ο Συμεών βίωσε την ίδια εμπειρία με τους μαθητές μετά τη Ανάσταση. Μπορούμε κάλλιστα να διακρίνουμε σ' αυτές τις εμπειρίες του Συμεών τα τρία στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις μετα-αναστάσιμες εμφανίσεις του Ιησού στους μαθητές: πρωτοβουλία του Θεού – αναγνώριση – αποστολή. Η μαρτυρία του Συμεών είναι εξόχως σημαντική για κάθε εποχή μνημόντας πως μια Εκκλησία που δεν διαθέτει ζώντες μάρτυρες της αναστάσεως του Χριστού δεν είναι πλέον η Εκκλησία του Χριστού.

Ο π. Ευάγγελος Γκανάς γεννήθηκε στην Αθήνα το 1965. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών του ΕΜΠ και της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Υπηρετεί στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών ως εφημέριος στην ενορία του Οσίου Μελετίου Σεπολίων. Έχει δημοσιεύσει τα βιβλία: *Η αναγκαιότητα της μαρτυρίας* (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 2012) · *Παράδοξος Βασιλιάς* (Άρτος Ζωής, 2016) · *Ο λύχνος πάνω στη λυχνία. Η εκκλησία ως εναλλακτική πόλις* (Πόλις, 2017) · έχει μεταφράσει Stanley Hauerwas, *Η Πολιτική του Ευαγγελίου* (Άρτος Ζωής, 2017). Έχει δημοσιεύσει άρθρα σε περιοδικά και σε συλλογικούς τόμους. Είναι παντρεμένος με την Ελένη Ζιαζοπούλου και έχουν έξι παιδιά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΟΥΣΓΟΥΡΙΩΤΗΣ

Υπ. Δρ. Φιλολογίας, Ερευνητικός εταίρος,
Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών.
ggousgou@lit.auth.gr

Η πρόσληψη του έργου του Συμεών Νέου Θεολόγου κατά τον 11^ο -12^ο αι.: Η περίπτωση των ποιημάτων του Βασιλείου πρωτασηκρήτις

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα της προγενέστερης έρευνας γύρω από τον βίο και το έργο του αγίου Συμεών και εξετάζοντας κείμενα που σχετίζονται άμεσα με τον ίδιο, όπως ο *Βίος* του και ο λόγος *Κατὰ Ἄγιοκατηγόρων*, αμφότερα γραμμένα από τον Νικήτα Στηθάτο, η εισήγησή μας αναδεικνύει για πρώτη φορά τις παραμέτρους που καθόρισαν κατά τον 11^ο αι. την πρόσληψη του έργου του Νέου Θεολόγου και την απήχηση αυτού στους μεταγενέστερους συγγραφείς. Παράλληλα, το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στη μελέτη των σωζόμενων εγκωμιαστικών επιγραμμάτων για τον άγιο Συμεών, που συνεγράφησαν κατά το πρώτο τμήμα της κομνηνικής εποχής, εστιάζοντας στον σχολιασμό των τεσσάρων ποιημάτων του Βασιλείου πρωτασηκρήτις. Συγκεκριμένα, επιχειρείται η εξακρίβωση του τρόπου με τον οποίο ο Βασίλειος εγκωμιάζει τον Νέο Θεολόγο, αντιπαραβάλλοντας τα ποιήματά του με τα υπόλοιπα, σύγχρονα ποιητικά κείμενα για το έργο του Συμεών, με σκοπό τόσο την εξακρίβωση κοινών στοιχείων μεταξύ των επιγραμμάτων όσο και την ανάδειξη των ιδιαίτερων και αξιοσημείων χαρακτηριστικών που αυτά φέρουν.

Ο Γεώργιος Γουσουριώτης είναι επιστημονικός συνεργάτης (2021-) του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών, όπου εργάζεται πάνω στην έκδοση και τον σχολιασμό έργων βυζαντινών συγγραφέων της Θεσσαλονίκης. Εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή (2018-) στο Τμήμα Φιλολογίας του ΑΠΘ, με επίσημο καθοδηγητή Χρήστο Σιμελίδη και θέμα τις παραφράσεις των ποιημάτων του Γρηγορίου Ναζιανζηνού. Ολοκλήρωσε τις προπτυχιακές (2010-2014) και τις μεταπτυχιακές του σπουδές (2014-2017) στο Τμήμα Φιλολογίας του ΑΠΘ, με τις τελευταίες να εξειδικεύονται στη Μεσαιωνική Ελληνική Φιλολογία. Λαμβάνει υποτροφία της ΑΜΚΕ Αιγέας για την επιστημονική του συνεργασία με το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, ενώ κατά το έτος 2015 υπήρξε υπότροφος έρευνας της Γερμανικής Υπηρεσίας Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD) μέσω του προγράμματος συνεργασίας «Philologie in Antike und Byzanz» μεταξύ του Πανεπιστημίου της Κολωνίας και του ΑΠΘ. Άρθρα του έχουν δημοσιευθεί και εγκρίθει προς δημοσίευση σε έγκριτα περιοδικά βυζαντινολογικών και πατερικών μελετών της Ελλάδας και του εξωτερικού, έχει εκφωνήσει εισηγήσεις σε ημερίδες και συνέδρια στην Ελλάδα και την Κύπρο, ενώ στο προσεχές διάστημα επίκειται η έκδοση από τον ίδιο του λειτουργικού κειμένου *Διάταξις* του Συμεών Θεσσαλονίκης, υπό την αιγίδα του Πατριαρχικού Ιδρύματος Πατερικών Μελετών. Μεταξύ των επιστημονικών του ενδιαφερόντων συγκαταλέγονται η βυζαντινή παραφραστική γραμματεία, η βυζαντινή λεξικογραφία, τα κείμενα του βυζαντινού σχολείου, η βυζαντινή επιστολογραφία, καθώς και η πατερική γραμματεία και η πρόσληψη αυτής, με ιδιαίτερη έμφαση στο ποιητικό έργο του Γρηγορίου Ναζιανζηνού.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΔΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Δρ. Θεολογίας ΑΠΘ,
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Τμήματος Θεολογίας ΕΚΠΑ
info@dellopoulos.gr

Η άσκηση των αισθήσεων ως προϋπόθεση της θέωσης στην ανθρωπολογία του Συμεών του Νέου Θεολόγου

Είναι γεγονός αναμφίλεκτο ότι η ανθρωπολογία του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου είναι υπέρ το δέον ενδιαφέρουσα, διότι προβάλλει και προεκτείνει, θα λέγαμε, με έναν εξαιρετικό δυναμισμό την παγιωμένη πατερική διδασκαλία από τον 3^ο μ. Χ. αιώνα έως την εποχή του, 11^{ος} αιώνας. Στο κέντρο της διδασκαλίας αυτής βρίσκεται ο σωτηριολογικός σκοπός που δεν είναι άλλος από τη θέωση του ανθρώπου. Η ανθρωπολογία της θέωσης, δηλαδή η πρόσκτηση του θείου με όλον τον εξοπλισμό του κατ' εικόνα, νοῦ, λόγο και αίσθηση, σε μια αρραγή κατά φύσιν ακολουθία είναι ο κεντρικός άξονας της θεολογικής ανθρωπολογίας του Συμεών. Ο Συμεών καταφάσκει δίχως ενδοιασμούς στην ολιστική σωτηριολογία του ανθρωπίνου προσώπου που πραγματοποιείται με την ενοείδεια των ψυχοσωματικών ή άλλως πνευματοϋλικών ενεργειών. Το μυστήριο της συγκράσεως του δισυνθέτου, ψυχής και σώματος, διατρέχει δομικά τη σκέψη του και δεν επιτρέπει την αυτονόμηση καμιάς περιοχής της ανθρωπίνης φύσεως. Ολάκερος ο άνθρωπος, λοιπόν, με νοῦ, λόγο και αισθήσεις ανακινάται ως εφικτόν με το άκτιστο τριαδικό φως. Είχαν βεβαίως προηγηθεί προγενέστεροι Πατέρες όπως ο Νεμέσιος Εμέσης, ο Γρηγόριος Νύσσης, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, ο Μάξιμος ο Ομολογητής κ.α., οι οποίοι τόνισαν στην ανθρωπολογία τους την εναρμόνιση και συστοιχία των αισθητηρίων οργάνων προς τις ενέργειες της ψυχής. Εκείνο όμως το οποίο θα τονίσει έτι περισσότερο στην ανθρωπολογία του ο Συμεών είναι η άσκηση των αισθητηρίων οργάνων ως προϋπόθεση αγιασμού και θέωσης του προσώπου. Παράλληλα, θα εξάρει τον ευεργετικό ρόλο των δακρύων που μεταμορφώνουν τη φύση, καθιστώντας την επιδεκτική του θείου φωτός. Η εισήγηση θα επικεντρωθεί επίσης στην παρουσίαση των θεοπτικών εμπειριών που αφθονούν στα κείμενα του Συμεών και δείχνουν τον μεταμορφωτικό ρόλο του ακτίστου φωτός που ποιεί τον άνθρωπο κατά χάριν θεό.

Ο Αχιλλέας Δελλόπουλος γεννήθηκε στην Κοζάνη το 1977. Σπούδασε θεολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και στο Ludwig Maximilians του Μονάχου. Αναγορεύτηκε Διδάκτωρ του Τμήματος Θεολογίας ΑΠΘ το 2014. Έχει συγγράψει σειρά βιβλίων και άρθρων. Γνωρίζει ιταλικά, γερμανικά, γαλλικά και αγγλικά. Έχει δώσει διαλέξεις στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ. Είναι μέλος της Διεθνούς Επιτροπής Ορθοδόξων Δογματολόγων (International Association of Orthodox Dogmatic Theologians) (IAODT) και μέλος της Ένωσης Υποτρόφων της Γερμανικής Υπηρεσίας Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών (DAAD ALUMNI). Σήμερα είναι Μεταδιδακτορικός Ερευνητής στο Τμήμα Θεολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΣΑΜΠΙΝΟ ΚΙΑΛΑ

Ηγούμενος, Μοναστική Αδελφότητα του Μπόζε
sabino.chiala@monasterodibose.it

Είχε διαβάσει ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος τον Ισαάκ τον Σύρο;

Ο Ισαάκ από τη Νινευή, πιο γνωστός στον ελληνικό κόσμο ως Ισαάκ ο Σύρος, είναι σίγουρα ένας από τους πιο αγαπητούς και πιο διαβασμένους αρχαίους συγγραφείς στις διάφορες χριστιανικές παραδόσεις ανά τους αιώνες. Μοναχός και επίσκοπος που έζησε στο γύρισμα του έβδομου-ογδόου αιώνα, ανήκε στην Ανατολική Συριακή Εκκλησία, η οποία στην εποχή του δεν βρισκόταν σε κοινωνία με καμία άλλη Εκκλησία. Παρά το γεγονός αυτό, το κύριο έργο του, γνωστό ως Πρώτη συλλογή, μεταφράστηκε σε όλες τις γλώσσες που μιλούσαν οι χριστιανοί, πρώτα απ' όλα στα ελληνικά, ήδη προς το τέλος του όγδοου αιώνα ή στο πρώτο μισό του ένατου. Από εκείνη τη στιγμή και μετά, γνώρισε μια απaráμιλλη επιτυχία στη βυζαντινή παράδοση. Η συμβολή μου επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα αν ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος είχε επίσης διαβάσει τον Ισαάκ. Τα έργα του Συμεών δεν δίνουν ρητή απάντηση, καθώς δεν αναφέρει ποτέ τον Ισαάκ. Διάφορες ενδείξεις, ωστόσο, μας επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι ο Νέος Θεολόγος είχε επίσης διαβάσει ένα έργο του Ισαάκ, το οποίο την εποχή που δραστηριοποιούνταν γινόταν γνωστό σε ολόκληρη την αυτοκρατορία και στην ίδια την Κωνσταντινούπολη..

Ο Σαμπίνο Κιαλά [Sabino Chiala], ηγούμενος της μοναστικής κοινότητας του Bose, είναι μελετητής των σημαντικών γλωσσών και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του Τορίνο και στο Καθολικό Πανεπιστήμιο της Louvain-la-Neuve. Έχει μελετήσει τα απόκρυφα, δημοσιεύοντας μετάφραση και σχολιασμό του βιβλίου των παραβολών του Ενώχ (*Libro delle parabole di Enoc. Testo e commento*, Brescia 1997). Στο συριακό του έργο έχει μελετήσει ιδιαίτερα τον Ισαάκ της Νινευή, μεταφράζοντας στα ιταλικά ορισμένα έργα του, ιδίως το *Discorsi ascetici. Terza collezione*, Bose 2004, του οποίου έχει επίσης ετοιμάσει μια κριτική έκδοση, *Isacco di Ninive. Terza collezione, CSCO 637-638: Script. Syr. 246-247*, Lovanii 2011. Έχει επίσης δημοσιεύσει ορισμένες εισαγωγικές μελέτες για την ιστορία και τη σκέψη του Ισαάκ, μεταξύ των οποίων το *Dall' asceti eremitica alla misericordia infinita. Ricerche su Isacco di Ninive e la sua fortuna*, Firenze 2002. Ο ανατολικοσυριακός μοναχισμός εμπίπτει επίσης στο φάσμα του ενδιαφέροντός του (*Abramo di Kashkar e la sua comunità*, Bose 2005), καθώς και η ιστορία της συριακής εξήγησης (*La perla dai molti riflessi. La lettura della Scrittura nei padrisiriaci*, Qiqajon, Bose 2014). Σε συνεργασία με τον Ignazio De Francesco έχει εκδώσει μια συλλογή με σχόλια των ισλαμικών ρητών του Ιησού (*I detti islamici di Gesù*, Milano 2009). Υπήρξε επισκέπτης καθηγητής στο Studium Biblicum Franciscanum στην Ιερουσαλήμ, στη Θεολογική Σχολή του Ορθόδοξου Πανεπιστημίου Balaramand στο Λίβανο και τώρα στη Θεολογική Σχολή του Τορίνο. Είναι μέλος της Αμβροσιανής Ακαδημίας του Μιλάνου, πρώην πρόεδρος της *Syriaca*, της ένωσης συριακών σπουδών στην Ιταλία, και από το 2014 είναι ένα από τα καθολικά μέλη της Μικτής Διεθνούς Επιτροπής για τον Θεολογικό Διάλογο μεταξύ Ρωμαιοκαθολικής και Ορθόδοξης Εκκλησίας.

ΜΑΡΙ-ΕΛΕΝ ΚΟΝΓΚΟΥΡΝΤΩ

Ομότιμη Ερευνήτρια,
Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας, Παρίσι
mh.congourdeau@orange.fr

Ο αστικός μοναχισμός στην εποχή του Συμεών του Νέου Θεολόγου

Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος, μοναχός της μονής Στουδίου τον 10^ο-11^ο αιώνα, αποτελεί την απαρχή μιας νέας κατεύθυνσης του αστικού κοινοβιακού μοναχισμού. Θα σκιαγραφήσω πρώτα την εξέλιξη του βυζαντινού μοναχισμού από τον 4^ο αιώνα, με τα βασικά στάδια την θεσμοθέτηση ενός νομικού και κανονικού πλαισίου (νόμοι του Ιουστινιανού, κανόνες της Χαλκηδόνας), την αραβική εξάπλωση (με τη μετανάστευση των Παλαιστινίων μοναχών και τη διάδοση του προτύπου της Λαύρας) και τις δύο οικονομολογικές κρίσεις. Θα αναφερθώ στην μοναστική μεταρρύθμιση του Θεόδωρου Στουδίτη τον 9^ο αιώνα, ο οποίος, για να αντιμετωπίσει την υπερβολική επιρροή των θαυματουργών ερημιτών, καθιέρωσε έναν αυστηρό αστικό κοινοβιακό μοντέλο, με επίκεντρο την κοινή ζωή, τη αποχή από περιουσία, την ισότητα όλων των μοναχών, την εξουσία του ηγουμένου και τις κοινές εκκλησιαστικές ακολουθίες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα τοποθετήσω τα στοιχεία που ο Συμεών –ο οποίος ήταν αφενός μοναχός που εκπαιδεύτηκε στο Στούδιο αλλά αφετέρου και μύστης– εισήγαγε στην κοινοβιακή ζωή, αποκαθιστώντας την προσωπική προσευχή του μοναχού στην πρωταρχική της θέση, σύμφωνα με την ησυχαστική παράδοση των Πατέρων της Ερήμου. Ο μαθητής του Νικήτας Στηθάτος, ο οποίος στο τέλος της ζωής του υπήρξε και ο ίδιος ηγούμενος του Στουδίου, συνέβαλε στην καθιέρωση του έργου του, παρά την επιφυλακτικότητα που προέκυψε αργότερα. Μπορεί να ειπωθεί ότι ο Συμεών «έφερε τον ησυχασμό στο μοναστήρι».

Η Μαρί Ελέν Κονγκουρντώ [Marie-Hélène Congourdeau] γεννήθηκε το 1947. Είναι διδάκτωρ ιστορίας του Πανεπιστημίου της Σορβόνης και ερευνήτρια στο Γαλλικό Εθνικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS) από το 1981 (επίτιμη ερευνήτρια από το 2012), μέλος της συντακτικής επιτροπής της *Revue des Études Byzantines* από το 1983 και διευθύντρια της συλλογής «Pères dans la foi» (Éditions Migne/Éditions du Cerf) από το 2000. Είναι επίσης γραμματέας της Γαλλικής Επιτροπής Βυζαντινών Μελετών από το 2000 έως το 2012. Κύριες δημοσιεύσεις: *Nicolas Cabasilas, La vie en Christ* [Νικόλαος Καβάσιλας, Η εν χριστώ ζωή] (Sources Chrétiennes 355 et 381). *L'embryon et son âme dans les sources grecques (6e av. JC–5e ap. JC)* [Το έμβρυο και η ψυχή του στις ελληνικές πηγές (6^{ος} αι. π.Χ.–5^{ος} αι. μ.Χ.)], Παρίσι, 2007· *Nicolas Cabasilas, Correspondance* [Νικόλαος Καβάσιλας, Αλληλογραφία], Παρίσι 2010· *Les Zélotes. Une révolte urbaine à Thessalonique au 14e siècle* [Οι ζηλωτές. Μια αστική εξέγερση στη Θεσσαλονίκη του 14^{ου} αιώνα], Παρίσι 2013· *Nicolas Cabasilas: Ézéchiel, prophète de l'Incarnation* [Νικόλαος Καβάσιλας, προφήτης της ενσάρκωσης] (Pères dans la Foi 109), Παρίσι 2021· *Corps naissant, corps souffrant. Anthropologie, médecine, épidémies à Byzance* [Σώμα που γεννιέται, σώμα που υποφέρει. Ανθρωπολογία, ιατρική και επιδημίες στο Βυζάντιο] (Bilans de Recherches 11), Παρίσι 2021· λήμμα «Διάδοχος της Φωτικής» στην *Ιστορία της Ελληνικής Χριστιανικής Γραμματείας, IV. Μικρά Ασία και Κωνσταντινούπολη*, εκδ. M. Cassin, Παρίσι 2021, σσ. 155-165.

ΜΠΑΡΜΠΑΡΑ ΚΡΟΣΤΙΝΙ

Λέκτορας Εκκλησιαστικής Ιστορίας,
Ιστορίας της Τέχνης και Πολιτισμικών Σπουδών,
Ινστιτούτο Νιούμαν, Ουψάλα
barbara.crostini@newman.se

Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος και η Συρία: Εξερευνώντας τις χριστιανικές εμπειρίες στο γύρισμα της χιλιετίας

Σχεδόν κάθε μελετητής που ασχολείται με τη ζωή του Συμεών έχει αναρωτηθεί σε τι είδους κόσμο κινήθηκε ο Συμεών, ώστε να πλαισιώσει την προσωπικότητα και το πνευματικό του όραμα στο ευρύτερο βυζαντινό πλαίσιο. Η σύγκρουση με τον αραβομουσουλμανικό κόσμο ήταν το κύριο ζήτημα που ταλαιπώρησε τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία καθώς και τα δυτικά χριστιανικά εδάφη από τον Καρλομάγνο και μετά. Η διαβίωση στην Κωνσταντινούπολη δεν απάλλαξε τον Συμεών από την αντίληψη αυτού του ευρύτερου κόσμου των αντιθέσεων που επηρέαζε βασικά ζητήματα θρησκευτικής κατανόησης και ανάγκαζε σε αυστηρότερους ορισμούς της πίστης. Ο Συμεών ήταν σύγχρονος του Αβικέννα (Ιμπν Σίνα, 980-1037) και του Ιμπν Χαζμ (994-1064), δυο δυνατών μουσουλμάνων στοχαστών. Ειδικότερα, η νίκη του Βασιλείου Β' στο Χαλέπι το 995 άνοιξε μια νέα φάση στις βυζαντινές σχέσεις με τη Συρία, η οποία έφερε την αναβίωση των λατρειών των περίφημων Συμεών, του Αγίου Συμεών του Πρεσβύτερου του Χαλεπίου και του Αγίου Συμεών του Νεότερου, και ένα νέο ενδιαφέρον για τον ασκητισμό των στυλιτών στην Κωνσταντινούπολη. Στην παρούσα εργασία εξετάζω τους δεσμούς μεταξύ της συριακής εμπειρίας του Θεού και του Συμεών του Νέου Θεολόγου. Παίρνοντας στοιχεία από τον Βίο του, θα προσπαθήσω να διατυπώσω τρόπους με τους οποίους η ερμηνεία του για τη μοναστική ζωή θα μπορούσε να είναι ελκυστική σε μια εποχή που η συναισθηματική ευσέβεια βρισκόταν σε έξαρση ως μέσο διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Η εστίαση προς την Ανατολή ανταποκρινόταν σε μια παγκόσμια κατάσταση κρίσης εντός της οποίας οι ζωές των χριστιανών αγίων διαπραγματεύονταν ως μανιφέστα της χριστιανικής εμπειρίας.

Η Μπάρμπαρα Κροστίνι [Barbara Crostini] έκανε κλασικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και έλαβε εκεί το διδακτορικό της δίπλωμα στις βυζαντινές σπουδές με θέμα το *Κατηχητικόν* του Παύλου του Ευεργετινού (1999). Έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα σχετικά με τη βυζαντινή πνευματικότητα, την ιστορία και τον υλικό πολιτισμό και έχει εκπονήσει καταλόγους ελληνικών χειρογράφων στην Βιβλιοθήκη Bodleian της Οξφόρδης, στο Trinity College του Δουβλίνου και στην Βιβλιοθήκη «Καρολίνα» της Ουψάλα. Υπήρξε υπότροφος του προγράμματος Arsedendi στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης (2010-2015), όπου ερευνήσε ένα εικονογραφημένο ελληνικό Ψαλτήριο με ανθολόγιο σχολιασμού [*A Book of Psalms from Eleventh-Century Byzantium: the Complex of Texts and Images in Psalter Vat. gr. 752*, σε συνεπιμέλεια με τον Glenn Peers, *Studi e Testi* 504 (Πόλη του Βατικανού, 2016)]. Έχει ασχοληθεί με τον ιταλοελληνικό μοναχισμό, τον γυναικείο μοναχισμό και την πρόσληψη της Βίβλου [*Receptions of the Bible in Byzantium: Texts, Manuscripts, and Their Readers*, σε συνεπιμέλεια με τον Reinhart Ceulemans, *Studia Byzantina Upsaliensia* 20 (Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2021)]. Έχει διατελέσει εταίρος στο Dumbarton Oaks και στο Σουηδικό Κέντρο Ανωτέρων Σπουδών και Εταίρος στο Εθνικό Κληροδότημα Ανθρωπιστικών Σπουδών, στο Κέντρο Μεσαιωνικών και Αναγεννησιακών σπουδών του Πανεπιστημίου του Σαιν Λούις, στο Μιζούρι των ΗΠΑ. Σήμερα είναι επίκουρη λέκτορας Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλα και προϊσταμένη λέκτορας στον τομέα Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Ιστορίας της Τέχνης και Πολιτισμικών Σπουδών στο Ινστιτούτο Νιούμαν της Ουψάλα.

ΑΝΤΑΛΜΠΕΡΤΟ ΜΑΪΝΑΡΝΤΙ

Μοναστική Αδελφότητα του Τσέλολε, Ιταλία
adalberto@monasterocellole.it

Ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος στη Ρωσική πνευματικότητα

Παρόλο που η επιστημονική επανανακάλυψη του Αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου ξεκίνησε τον 20ό αιώνα, η επιρροή του στη ρωσική ορθόδοξη πνευματικότητα ήταν ανέκαθεν πολύ μεγάλη. Μετά από μια επισκόπηση των πρώιμων σλαβικών εκδοχών, η εργασία θα επικεντρωθεί στην υποδοχή του Συμεών στον λεγόμενο ρωσικό ησυχασμό, ιδιαίτερα στο έργο του Νιλ Σόρσκι «Έντεκα κεφάλαια» ή Κανόνας (Ουστάβ). Το δεύτερο μέρος της εργασίας θα ασχοληθεί με τις μεταφράσεις του Συμεών (Ύμνοι και Κατηχήσεις) που πραγματοποιήθηκαν από τον Παΐσιο Βελιτσκόφσκι (1722-1794) και τη σχολή του. Μέσω της Σλαβικής Φιλοκαλίας (Ντομπροτολιούμπιε) και τις σλαβικές μεταφράσεις, οι οποίες κυκλοφόρησαν αρχικά σε χειρόγραφα και στη συνέχεια εκδόθηκαν στην Όπτινα, ο μυστικισμός του Συμεών διείσδυσε στην ανανέωση της πνευματικής ζωής στην Ρωσική ορθοδοξία τον 19ο αιώνα.

Ο Ανταλμπέρτο Μαϊνάρντι [Adalberto Mainardi], μοναχός του Τσέλολε, σπούδασε φιλοσοφία (Πανεπιστήμιο του Μιλάνου) και Σλαβική Φιλολογία (Πανεπιστήμιο του Τορίνο). Από το 1993 έως το 2020 διετέλεσε επιστημονικός γραμματέας των Διεθνών Συνεδρίων για την Ορθόδοξη Πνευματικότητα, που πραγματοποιούνται στη Μονή Μπόζε, και έχει μέχρι σήμερα επιμεληθεί τα πρακτικά τους. Μεταξύ των δημοσιεύσεών του, υπάρχουν αρκετά άρθρα σχετικά με την ορθόδοξη θεολογία και τον Οικουμενισμό, τόσο σε εξειδικευμένα περιοδικά όσο και σε διάφορους τόμους. Επιμελήθηκε τη Σύνοδο της Μόσχας του 1988 στη συλλογή CODG (Corpus Christianorum), μετέφρασε στα ιταλικά και παρουσίασε αρκετά κλασικά έργα της ρωσικής και ρουμανικής Ορθόδοξης πνευματικότητας, όπως *Οι περιπέτειες ενός προσκυνητή, Τα κείμενα του Σιλουανού του Αθωνίτη, Στα όρη του Καυκάσου του Ιλαρίωνα Ντομρασιώφ* (2019). Μεταξύ των βιβλίων του: *Συναντώντας τον αδελφό: Η χριστιανική παράδοση μεταξύ Δύσης και Ανατολής*, Κίεβο 2012 (στα ρωσικά)· *Insieme verso l'unità. L'esperienza monastica e il cammino ecumenico* (Qiqajon, Bose 2014)· *Πνευματικότητες σε διάλογο (Spiritualités en dialogue, Parole et Silence, Παρίσι 2014), Chiamati alla vita in Cristo* (επ.) (Qiqajon, Bose 2021).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΟΣΧΟΣ

Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας ΕΚΠΑ
dmoscho@theol.uoa.gr

Η μοναστική θεολογία του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου σε σχέση με τα αρχαία μοναστικά πρότυπα

Ο Συμεών ανήκει στη μεγάλη αλυσίδα των ερωτημάτων και των απαντήσεων που έθετε κατά περιόδους το μοναστικό κίνημα σε σχέση με τα ιδεώδη του. Αυτό φαίνεται από το ότι σταδιακά αποσύρθηκε από τους χώρους εξουσίας της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας για να εγκατασταθεί σ' ένα μοναστήρι στα όριά της μελετώντας το έργο του Μάρκου Ερημίτη. Έτσι, δίνει νέα τροπή στη ζωηρή συζήτηση του 5^{ου} και του 6^{ου} αιώνα για το πώς επιτυγχάνεται η σωτηρία: υπήρχαν τότε ανατολικά ρεύματα που ενέτασσαν δυαρχικές αντιλήψεις στο βίωμα της διαρκούς πάλης ενάντια στο κακό και απαντούσαν ότι γίνεται «εξ αγώνων», δηλαδή με τη διαρκή άσκηση, όπως το καταγράφει ο Μάρκος, ενώ άλλοι απαντούσαν με την ένωση και την επιστροφή στη μετοχή στη μόνη εν Χριστώ πραγματικότητα (όπου το κακό είναι μόνο «παρυπόστασις» ή «λογισμός») δια του βαπτίσματος και των μυστηρίων (Αρεοπαγίτικα) ή με την έλλαμψη και την προσευχή με την αναγωγή μέσα από τα μυστήρια (με αξιοποίηση του Ευαγρίου Ποντικού). Όλα αυτά είναι οι περιπέτειες του βιώματος της χάριτος από τον καθημερινό άνθρωπο κάθε εποχής. Στην παρούσα εισήγηση βλέπουμε πώς ο Συμεών μεταφέρει αυτή την αναζήτηση στον 10^ο αιώνα που έχει μια μεγάλη διαφορά από τον 4^ο και τον 6^ο. Οι μοναστικές κοινότητες από αυθόρμητο ομαδικό βίωμα γύρω από μεγάλες ασκητικές βιωματικές προσωπικότητες γίνονται, δια της σταδιακής τους εξέλιξης τον 6^ο αιώνα, πλήρως εξαρτώμενες από χορηγικές δράσεις μεγάλων αριστοκρατικών ή αυτοκρατορικών οικογενειών. Αυτό τον οδηγεί να κινείται δύσκολα μέσα στον κόσμο των ισχυρών και κάποτε να συγκρούεται ώστε να δώσει στις απαντήσεις για το βάπτισμα, τη μετάνοια και την πνευματική καθοδήγηση ένα προσωπικό περιεχόμενο με αναφορά στην ατομική ευθύνη.

Ο Δημήτριος Μόσχος σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1982-1986), Ευαγγελική Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Erlangen (1988-1989) και Βυζαντινολογία, Ορθόδοξη Θεολογία και Φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου (1989-1992). Αναγορεύθηκε Magister Artium Βυζαντινολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου (1993), Διδάκτορας Θεολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών στην Εκκλησιαστική Ιστορία (1995) και Υφηγητής Εκκλησιαστικής Ιστορίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Rostock (2007), στην οποία διδάσκει και ως έκτακτος επισκέπτης καθηγητής (Privatdozent). Από το 1992 έως το 2007 υπηρέτησε ως θεολόγος καθηγητής. Το 2007 εξελέγη Λέκτορας, κατόπιν Επίκουρος και Αναπληρωτής Καθηγητής και από το 2021 Καθηγητής Εκκλησιαστικής Ιστορίας στο Τμήμα Θεολογίας του ΕΚΠΑ. Από το 2018 εκλέχθηκε Διευθυντής του Εργαστηρίου Μελέτης Αρχαίου Ανατολικού Χριστιανισμού του ίδιου Τμήματος. Ασχολήθηκε με την σχέση της Εκκλησιαστικής ιστορίας με τα πνευματικά ρεύματα του Υστέρου Βυζαντίου, το θεολογικό υπόβαθρο του αιγυπτιακού μοναχισμού τον 4^ο αιώνα, την εξέλιξη των εκκλησιαστικών θεσμών στην πρώτη και μέση περίοδο κ.ά.. Είναι μέλος του Πανελληνίου Θεολογικού Συλλόγου «Καιρός», του ΔΣ της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου και της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού «Σύναξη».

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΟΥΛΗΣ

Εντεταλμένος Διδάσκων,

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας, ΕΚΠΑ

dimi.oulis@gmail.com

Η διαλεκτική ελευθερίας και αναγκαιότητας στον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο

Η παρούσα εισήγηση πρόκειται να αναπτυχθεί σε τρεις ενότητες. Στην πρώτη, θα αποπειραθούμε να αποσαφηνίσουμε συνοπτικά το περιεχόμενο της διαλεκτικής, ως μίας σχέσης που συνδέει δύο όρους, καθένας από τους οποίους διατηρεί την ετερότητά του, κι ωστόσο α) είναι απολύτως αναγκαίος για την ταυτοποίηση, τη συγκρότηση και τη βεβαίωση του άλλου β) αναφέρεται διαρκώς στον άλλο, αναδύεται μέσα στον άλλο, συνδέεται και ταυτόχρονα διαφοροποιείται από αυτόν. Στη δεύτερη ενότητα, θα αποπειραθούμε να εφαρμόσουμε συγκεκριμένα τη διαλεκτική σχέση στις έννοιες της αναγκαιότητας και της ελευθερίας, προκειμένου να δείξουμε την αμοιβαία έλξη και άπωσή τους: τον τρόπο, δηλαδή, με τον οποίο η εν Πνεύματι ελευθερία συνιστά υπέρβαση της αναγκαιότητας και την ίδια στιγμή, μία γνωσιολογική και σωτηριολογική αναγκαιότητα η ίδια, υπαγορευόμενη από τις θείες εντολές. Τέλος, στην τρίτη ενότητα της εισήγησής μας θα επιχειρήσουμε να ανακεφαλαιώσουμε τα βασικά μας επιχειρήματα και να υπαινιχθούμε την ανάγκη αναστοχασμού της εμπειρίας της αγιότητας μέσα από το πρίσμα της διαλεκτικής της έντασης.

Ο Δημήτρης Ουλής γεννήθηκε στην Αθήνα στις 30 Οκτωβρίου 1971. Σπούδασε Θεολογία στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ. και Κοινωνική Ανθρωπολογία στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, όπου και ολοκλήρωσε τη διδακτορική του διατριβή, με θέμα την Ανθρωπολογία της New Age θρησκευτικότητας. Σπούδασε επίσης ακορντεόν, πιάνο και Ανώτερα Θεωρητικά της Μουσικής στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών. Από το 2019 μέχρι το 2021 δίδαξε το επιλεγόμενο μάθημα «Νέα Θρησκευτικά Κινήματα» στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Εργάζεται ως καθηγητής θεολόγος στα Εκπαιδευτήρια Γεωργίου Ζώη και ως καθηγητής ακορντεόν και Ανώτερων Θεωρητικών της Μουσικής στο Ωδείο Ριζοπούλου. Είναι επίσης επισκέπτης καθηγητής Κοινωνιολογίας της Θρησκείας στο Ελληνικό Βιβλικό Κολλέγιο Πικερμίου. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα καλύπτουν τους κλάδους της ιστορίας των θρησκειών και της ανθρωπολογίας της θρησκείας, με ιδιαίτερη έμφαση τη μελέτη «εναλλακτικών» μορφών θρησκευτικότητας και τη σχέση της θρησκείας με τον κινηματογράφο και τη δημοφιλή λαϊκή κουλτούρα (pop culture). Είναι συγγραφέας έξι βιβλίων και πολυάριθμων επιστημονικών άρθρων, τα οποία έχουν δημοσιευτεί σε συλλογικούς τόμους και επιστημονικά περιοδικά της Ελλάδας και του εξωτερικού.

ΜΑΝΟΛΗΣ Σ. ΠΑΤΕΔΑΚΗΣ

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας,
Πανεπιστήμιο Κρήτης
patedakis@uoc.gr

Η «ανάπλαση» εικόνων για τον Θεό στον Συμεών Νέο Θεολόγο

Ιδιαίτερα στα πεζά του κείμενα, αλλά και στα ποιητικά, ο Συμεών Νέος Θεολόγος, μέσα από συγκεκριμένους τρόπους και τεχνικές, επιχειρεί να αποδώσει με τα μέσα του λόγου που διαθέτει, την εμπειρία της σχέσης του με τον Θεό· άλλωστε, αυτή η θεματική, μία από τις κυρίαρχες στο έργο του, μοιάζει να είναι οργανωμένη με αρκετά συστηματικό όσο και πηγαίο τρόπο. Οι «λόγοι» του Συμεών και η γνώση που τους αφορά, έχουν ως βασικό γνώρισμά τους ότι δημιουργούν εικόνες και αντλούν παραδείγματα από τον ορατό και αισθητό κόσμο για να αναπαραστήσουν και να μιλήσουν για την νοητή πραγματικότητα, πέρα απ' ό,τι μπορούν να δουν και να αντιληφθούν οι ανθρώπινες αισθήσεις. Τα παραδείγματα είναι ποικίλα και δίνονται τόσο μέσα από έναν εκτενή όσο και με έναν συντομευμένο τρόπο ανάπτυξης. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να αναδείξει αυτήν την τεχνική έκφρασης σε σχέση με την εμπειρία για τον Θεό, να παρουσιάσει αναλυτικά μέρος του εν λόγω υλικού, να μιλήσει εποπτικά και συνολικά για την κατάταξη και τη χρήση τέτοιων εικόνων στο έργο του Συμεών, όπως και να ερμηνεύσει τους λόγους για τους οποίους την υιοθετεί και τη χρησιμοποιεί, μέσα από προγενέστερα κείμενα χριστιανών συγγραφέων, τα οποία ο ίδιος φαίνεται να γνωρίζει σε βάθος. Μεθοδολογικά απαραίτητο στην εν λόγω έρευνα είναι επίσης να εξεταστεί τόσο η ορολογία που έχει υπόψη του και χρησιμοποιεί συνειδητά κατά την αφήγηση αυτών των εικόνων, όσο και η πιθανή γνώση συγκεκριμένων χωρίων που περιέχουν αντίστοιχες θεωρητικές κατευθύνσεις και απαντώνται σε προγενέστερα από τον ίδιο κείμενα. Η όλη συζήτηση στο συγκεκριμένο ερευνητικό πεδίο και η σχετική ενασχόληση με τον εν λόγω πλούτο παραδειγμάτων στα κείμενα του Συμεών Νέου Θεολόγου, πιθανόν αποτελεί ένα από τα κλειδιά για την ερμηνεία της τέχνης του λόγου στο έργο του.

Ο Μανόλης Σ. Πατεδάκης είναι Επίκουρος Καθηγητής στη Βυζαντινή Φιλολογία. Ολοκλήρωσε τις προπτυχιακές και τον πρώτο κύκλο των μεταπτυχιακών του σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κρήτης· έκανε το διδακτορικό του στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, με τίτλο *Athanasios I, Patriarch of Constantinople (1289-1293, 1303-1309): A critical edition with introduction and commentary of selected unpublished works*. Από τον Σεπτέμβριο του 2007 έως τον Μάιο του 2008 υπήρξε Ερευνητικός εταίρος, στο ινστιτούτο του Dumbarton Oaks (Trustees for Harvard University) στην Ουάσινγκτον. Τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στα κείμενα και τη λογοτεχνία της Παλαιολόγειας περιόδου, τις επιγραφές και τον χειρόγραφο πολιτισμό στην μεσαιωνική και πρώιμη νεότερη Κρήτη, καθώς και τα έργα του Συμεών Νέου Θεολόγου. Οι δημοσιεύσεις του περιλαμβάνουν περιγραφές χειρόγραφου υλικού, εκδόσεις επιγραφών, όπως και έργων του Αθανασίου Α' Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

ΙΣΤΒΑΝ ΠΕΡΤΣΕΛ

Καθηγητής, Τμήμα Μεσαιωνικών Σπουδών,
Πανεπιστήμιο Κεντρικής Ευρώπης,
Βιέννη & Βουδαπέστη
perczeli@ceu.edu

Ο ρόλος του σώματος στη θέαση του Θεού σύμφωνα με τον άγιο Συμεών το Νέο Θεολόγο

Η εργασία επικεντρώνεται σε ένα ερώτημα σχετικά με τη θεολογία του Συμεών του Νέου Θεολόγου: Ποιος είναι ο ρόλος του σώματος στο τελικό όραμα του Θεού; Αν ξεκινήσουμε από την υπόθεση ότι ο Συμεών είναι ένας πρόδρομος της ησυχαστικής διδασκαλίας του 14^{ου} αιώνα για τη διάκριση μεταξύ της θείας ουσίας και των λειτουργιών, ενώ το τελικό όραμα του θείου φωτός είναι αυτό των ενεργειών, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι το σώμα παίζει σημαντικό ρόλο στο όραμα, όπως συμβαίνει και στη διδασκαλία του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά. Ωστόσο, αν ερευνήσουμε τα ίδια τα κείμενα του Συμεών και συλλέξουμε όλες τις εκφράσεις του σχετικά με αυτόν το ρόλο, θα διαπιστώσουμε ότι η παρουσία του σώματος στο τελικό όραμα βεβαιώνεται μόνο μία φορά, στον Ύμνο ΙΧ, γραμμή 9. Ένα σημείωμα του εκδότη των Ύμνων, Νικήτα Στηθάτου, αναφέρει ότι σε ένα άλλο κείμενό του, ο Συμεών είχε δηλώσει ότι είχε αρπαγεί από αυτόν τον κόσμο «μαζί με το σώμα του». Ωστόσο, όσο κι αν ψάξει κανείς στο έργο του Συμεών, δεν μπορεί να βρει μια τέτοια δήλωση. Αντίθετα, για να περιγράψει τη δική του αρπαγή, ο Συμεών συχνά παραθέτει τα λόγια του Αγίου Παύλου: «όπου εν τω σώματι ή ουκ έστιν, ουκ γνωρίζω», αλλά αρκετές φορές καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «νομίζει» ότι η αρπαγή συνέβη σε μια άυλη κατάσταση του καθαρού γυμνού νου. Η εργασία θα αναλύσει αυτούς τους τύπους στο έργο του Συμεών, θα επιχειρήσει να δώσει μια απάντηση στη φαινομενική αντίφαση μεταξύ του Ύμνου ΙΧ και των άλλων θραυσμάτων και θα αξιολογήσει τη θέση της ασώματης όρασης του νου στις ευρύτερες θεολογικές απόψεις του Συμεών για τη θεία ουσία και τις ενέργειες και τη μυστική διαδρομή.

Ο Ισθβάν Πέρτσελ [Istvan Perczel] είναι καθηγητής στο Τμήμα Μεσαιωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κεντρικής Ευρώπης της Βιέννης. Έχει ασχοληθεί εκτενώς με την ύστερη αρχαία και πατερική φιλοσοφία. Ένα από τα ερευνητικά του προγράμματα είναι ο χριστιανικός πλατωνισμός και η βυζαντινή θεολογία, στο πλαίσιο του οποίου έχει δημοσιεύσει μελέτες για τον Άγιο Αντώνιο, τον Ευάγριο του Πόντου, τον Ψευδο-Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη, το κίνημα των Οριεντιστών του 6^{ου} αιώνα, τον Μάξιμο Ομολογητή, τον Συμεών τον Νέο Θεολόγο και τον Ιωάννη Ιταλό. Επίσης, έχει ασχοληθεί με τον Συριακό Χριστιανισμό, συμπεριλαμβανομένων των Συρίων Χριστιανών της Ινδίας. Το 2000, ξεκίνησε την ψηφιοποίηση και καταλογογράφηση των συλλογών χειρογράφων των χριστιανών του Αγίου Θωμά της Κεράλα. Οι δημοσιεύσεις του Πέρτσελ σχετικά με τον Συμεών τον Νέο Θεολόγο περιλαμβάνουν μια πλήρη μετάφραση σε στίχους στα ουγγρικά των Ύμνων της Θείας Αγάπης, με εισαγωγή και σχόλια (2010), μια μετάφραση των *Εικοσιπέντε Γνωστικών Κεφαλαίων* (2000), και δέκα κεφάλαια βιβλίων και άρθρα στα αγγλικά, γαλλικά και ουγγρικά, μεταξύ των οποίων *Ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος και η θεολογία της Θείας Ουσίας* (2001) και *Ο άρτος, ο σίνος και το άυλο σώμα: Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος και το Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας* (2005).

«Σε τέτοιους ανθρώπους η εξουσία του δεσμεΐν και λύειν έχει δοθεί από τον Θεό...»: Ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος για την εξομολόγηση σύμφωνα με το Ψαλτήριο Vat.gr.1927

Το βυζαντινό βιβλίο των ψαλμών του τέλους του 11^{ου} αιώνα, MS Vat. gr. 1927, έχει τουλάχιστον μία μεγάλη προλογική χρυσαφένια εικόνα για κάθε ψαλμό και ωδή. Αυτές οι αφηγηματικές εικόνες δημιουργούν ένα εικονογραφικό παρακείμενο παρόμοιο με τα λογοτεχνικά παρακείμενα, ή *catena* (ανθολόγια), που χρησιμοποιούνται ως σχόλια στα βιβλία της Βίβλου. Οι εικόνες του Vat. gr. 1927 βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στα γραπτά του Συμεών του Νέου Θεολόγου. Εσωτερικά στοιχεία υποδηλώνουν ότι το ψαλτήριο αυτό παρήχθη από τον Νικήτα Στηθάτο, ηγούμενο της σημαντικής μονής του Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη και συγγραφέα των βιογραφιών του Συμεών. Οι αφηγηματικές εικόνες του ψαλτηρίου κατασκευάστηκαν για να διδάξουν τις μοναστικές αξίες και την πορεία χάριτος προς τη σωτηρία και τη θέωση που υποστήριζε ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος. Μικρές και πολύπλοκες, οι ηθικολογικές συνθέσεις του χειρογράφου είναι σχεδιασμένες για προσεκτική παρατήρηση και βαθιά περισυλλογή. Όπως και ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος, το ψαλτήρι προωθεί την εκπαίδευση υπό την καθοδήγηση ενός πνευματικού πατέρα. Ο Βασιλιάς Δαβίδ καθοδηγεί τον θεατή μέσα από τα μαθήματα του ψαλτηρίου ως μοναστικός πνευματικός πατέρας, γεγονός μοναδικό στη βυζαντινή τέχνη. Η παρούσα εργασία εξετάζει μια προπαρασκευαστική εικόνα που εξηγεί την άποψη του Συμεών του Νέου Θεολόγου ότι οι αχειροτόνητοι μοναχοί είχαν την εξουσία να ακούνε την εξομολόγηση και να δίνουν άφεση αμαρτιών. Στην επιστολή 1, «Περί Εξομολόγησης», ο Συμεών υποστήριξε ότι μόνο οι καθαροί στο πνεύμα, συμπεριλαμβανομένων των μοναχών, μπορούσαν «να δεσμεύουν και να λύουν» ως «ο εκλεκτός λαός του Χριστού». Η εικόνα που προλογίζει τον Ψαλμό 31 (LXX) παρουσιάζει έναν γέροντα μοναχό που φοράει κουκούλιον και ακούει τις εξομολογήσεις διαφόρων νέων ανδρών. Πάνω από αυτούς αιωρείται μία προτομή του Χριστού που αποδίδεται ως περίγραμμα με στυλό και μελάνι, έτσι ώστε το επίχρυσο φόντο να λάμπει και να υποδηλώνει την πνευματική και όχι τη σωματική Του παρουσία. Η παραπάνω πνευματική παρουσία του Χριστού υποδηλώνει ότι η εξομολόγηση που ακολουθεί είναι θεϊκά ευλογημένη και έγκυρη. Η απεικόνισή του Χριστού σε περίγραμμα αναδεικνύει το επιχείρημα του Συμεών ότι εκείνοι στους οποίους έχει χορηγηθεί θεϊκή εξουσία να συγχωρούν αμαρτίες έχουν δει το φως του Χριστού και έχουν βιώσει πραγματικά αυτό το φως μέσα τους.

Η Κάρντεϊ Τομαζέλλι [Courtney Tomaselli] ήταν επισκέπτρια επίκουρη καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Ίλνοι. Έλαβε το διδακτορικό της από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ το 2019 με έμφαση στη βυζαντινή και ισλαμική ιστορία της τέχνης. Η διατριβή της έχει τίτλο “For He was made man that we might be made God”: Visualizing the way to theosis in the Byzantine psalter Vat. gr. 1927. Προηγουμένως σπούδασε κλασική αρχαιολογία και συντήρηση έργων τέχνης. Επί του παρόντος, είναι διδάσκουσα στο Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Αριστείας του Πανεπιστημίου Λογιόλα στο Σικάγο.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΤΣΑΛΑΜΠΟΥΝΗ

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια,

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού,

ΑΠΘ

etsala@past.auth.gr

Η Καινή Διαθήκη στο έργο του Συμεών του Νέου Θεολόγου

Η μελέτη της πατερικής πρόσληψης της Αγίας Γραφής στην αρχαία Εκκλησία είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον πεδίο έρευνας για πολλούς λόγους: καταγράφει ενδιαφέρουσες πατερικές ερμηνείες και εφαρμογές του βιβλικού κειμένου μέσα σε συγκεκριμένες περιστάσεις κι υπογραμμίζει έτσι τη συναφειακή διάσταση της ερμηνείας, ανιχνεύει τις στρατηγικές πρόσληψης και τα ερμηνευτικά πρίσματα που αξιοποιούνται σε αυτήν τη διαδικασία πρόσληψης και οικειοποίησης κι αναζητά ανάλογες διαδικασίες στο περιβάλλον των αρχαίων χριστιανικών κοινοτήτων. Επιπλέον, θέτει μία σειρά σημαντικών ζητημάτων, όπως της σχέσης Αγίας Γραφής και Παράδοσης, της θέσης που καταλαμβάνει η μελέτη της Αγίας Γραφής –όχι μόνο ως λειτουργικό ανάγνωσμα αλλά κι ως κείμενο προσωπικής μελέτης κι αναφοράς– στην πνευματική ζωή και την οικοδομή των μελών της Εκκλησίας και, τέλος, του ρόλου που καλείται να αναλάβει η βιβλική ερμηνεία ως εκκλησιαστική διακονία και προφητική μαρτυρία μέσα στην Εκκλησία και τον κόσμο. Στην παρούσα εισήγηση το έργο του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου προσφέρει το γόνιμο και με ελάχιστες εξαιρέσεις ανεξερεύνητο από τους βιβλικούς πεδίο για να δοκιμαστούν τα παραπάνω. Ειδικότερα, στο πρώτο μέρος της εισήγησης παρουσιάζονται τα δεδομένα που προκύπτουν από το έργο του Συμεών όσον αφορά την ποσοτική κυρίως χρήση των καινοδιαθηκικών χωρίων. Στο δεύτερο μέρος γίνεται μία ποιοτική ανάλυση αυτών των δεδομένων και με τη βοήθεια συγκεκριμένων παραδειγμάτων περιγράφονται οι μορφές διακειμενικότητας, οι ερμηνευτικές στρατηγικές κι οι τρόποι με τους οποίους το βιβλικό κείμενο εντάσσεται μέσα στο θεολογικό λόγο του Συμεών. Τέλος, στο τρίτο μέρος τα συμπεράσματα από τα δύο προηγούμενα μέρη συνδέονται με τον τρόπο που ο Συμεών κατανοεί τη θέση της Αγίας Γραφής στη ζωή της Εκκλησίας και στη δική του ζωή και πράξη και τίθενται κάποιοι προβληματισμοί για τη σχέση των Ορθόδοξων χριστιανών με την Αγία Γραφή σήμερα.

Η Αικατερίνη Τσαλαμπούνη είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια της Καινής Διαθήκης στο Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ με γνωστικό αντικείμενο «Καινή Διαθήκη: Ερμηνεία, Θεολογία και Ιστορία Χρόνων». Σπούδασε στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ και συνέχισε τις μεταπτυχιακές της σπουδές στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Heidelberg. Στα 1999 έλαβε το διδακτορικό δίπλωμα από το Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ με τη διδακτορική διατριβή «Η Μακεδονία στην εποχή της Καινής Διαθήκης». Δίδαξε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως καθηγήτρια θεολόγος και με ανάθεση διδασκαλίας στο Τμήμα Ορθόδοξης Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου. Είναι μέλος διαφόρων ακαδημαϊκών εταιριών, όπως της Society of Biblical Literature, της European Association of Biblical Theology, και του Colloquium Paulinum. Είναι επίσης μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Ελληνικής Βιβλικής Εταιρίας και της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου. Έχει δημοσιεύσει μελέτες σχετικές με ερμηνευτικά και θεολογικά ζητήματα της Καινής Διαθήκης καθώς και για την ιστορία της εποχής της. Κάποιες από αυτές είναι: *Η Μακεδονία στην εποχή της Καινής Διαθήκης* (2002), *Οικολογία και Καινή Διαθήκη: Μέθοδος και ερμηνευτικά παραδείγματα* (2013), "Citizens of Heaven in *respublica Philippensium*: constructing Christian Identity in the Roman Colony of Philippi" *Sacra Scripta* (2018), "The Spirit as a Hermeneutical Lens of Israel's Past and the Church's Present and Future: 2 Cor 3:16-17 and Its Reception in Patristic Tradition" (2019), "Sola Scriptura: A Greek-Orthodox Perspective" (2019) κ.ά.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΙΓΚΟΣ

Καθηγητής,

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού,

ΑΠΘ

vtsigkos@past.auth.gr

Η θεολογία του «όλου» ανθρώπου στον άγιο Συμεών τον Νέο Θεολόγο και η σύγχρονη θεολογία

Στις διάφορες «ολιστικές» προσεγγίσεις της εποχής μας, η οποία από τη θεολογία έχει χαρακτηριστεί «αιώνας της ανθρωπολογίας», η ρωμαλέα και γόνιμη σύνθεση του αγίου Συμεών αναφέρεται στον «όλο» άνθρωπο και στο «όλον» της ζωής του. Αυτή ερμηνεύεται σε σχέση με τη σύγχρονη θεολογία, η οποία αναζητά την επιστροφή της στην «καθολικότητα».

Ο Βασίλειος Τσίγκος γεννήθηκε στο Αγρίνιο και σπούδασε Θεολογία στις Θεολογικές Σχολές Θεσσαλονίκης και Δουβλίνου. Είναι Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού του Α.Π.Θ. και από το 2000 διδάσκει *Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας*. Είναι Επίσκεπτης Καθηγητής του Πανεπιστημίου Balamand. Το ερευνητικό του ενδιαφέρον είναι στραμμένο στην αυθεντική έκθεση του περιεχομένου της ορθοδόξου πίστεως σε διαχρονία και σύγχρονα με τον τρόπο ζωής της εκκλησιαστικής κοινότητας. Έχει λάβει μέρος σε δεκάδες θεολογικά συνέδρια, συμπόσια και ημερίδες στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έδωσε πολλές διαλέξεις σε θέματα θεολογικά και σύγχρονου προβληματισμού. Έχει δημοσιεύσει 12 μονογραφίες και 65 άρθρα. Πρόσφατα έργα: *Περιχώρησις. Θεολογικό περιεχόμενο του όρου και οι εφαρμογές του κατά τη Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, 2015· *Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, 2019· *Ανθρώπος, ο εν μικρώ μέγας. Όψεις ορθοδόξου ανθρωπολογίας*, 2019.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΡ. ΥΦΑΝΤΗΣ

Καθηγητής,

Τμήμα Θεολογίας, ΑΠΘ

yfantis1panagiotis@gmail.com

Η θέση του Νέου Θεολόγου στο αγιολογικό σχήμα της ορθόδοξης Ανατολής. Διαπιστώσεις, Αμφισημίες, Ερωτήματα

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να προσεγγίσει την αγιολογική φυσιογνωμία του Συμεών του Νέου Θεολόγου (1022) μέσα από τον *Βίο* του που συνέταξε ο Νικήτας Στηθάτος (π. 1000/5-1090). Ο βιογράφος υπήρξε μαθητής και συνεχιστής των μοναστικών και πνευματικών ιδεωδών του Συμεών. Επιπλέον, ο Στηθάτος, χάρις στη θεολογική του κατάρτιση και πνευματική του συγκρότηση, δεν περιορίζεται σε μια συμβατική ανασύνθεση ενός θαυμαστού και αξιομίμητου βίου αλλά εννοιολογεί τη στάση, τα παθήματα και τα κατορθώματα του βιογραφούμενου, πράγμα που βοηθά τον αναγνώστη του κειμένου να αποκτήσει μια πληρέστερη και συμπαγέστερη εικόνα για τον Συμεών, ως εκφραστή της οσιακής αγιότητας, ως πνευματικό δάσκαλο αλλά και ως ανθρωπολογικό ιδεότυπο της προγενέστερης φιλοκαλικής και μεταγενέστερης ησυχαστικής παράδοσης. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης και πάντα με βάση το κείμενο του Στηθάτου εντοπίζονται τα παραδοσιακά συστατικά του χριστιανικού ασκητισμού (δεσμεύσεις, αρετές, παλαίσματα) που σφραγίζουν τον βίο του βυζαντινού ασκητή αλλά και τα "αντισυμβατικά" πνευματικά του χαρακτηριστικά που όχι μόνο συσπείρωσαν ένα πλήθος θαυμαστών και ακολούθων του αλλά και πυροδότησαν πρώιμες και όψιμες ενστάσεις και επιφυλάξεις απέναντί του. Ανάμεσα σε αυτά τα αντισυμβατικά ή αμφιλεγόμενα πνευματικά του χαρακτηριστικά επισημαίνονται και σχολιάζονται (α) η εντελώς προσωπική, έως ατομική, σχέση με το θείο, (β) η έμμεση αμφισβήτηση της θεσμικής εκκλησιαστικής ιεραρχίας στο όνομα του χαρίσματος και (γ) οι μυστικές αναβάσεις της ψυχής που συνδύαζαν και τον δοξασμό του σώματος ήδη από τώρα.

Ο Παναγιώτης Αρ. Υφαντής (1966) σπούδασε Θεολογία στην Αθήνα, μετεκπαιδεύθηκε στην Ιταλία και παρουσίασε τη διδακτορική του διατριβή με θέμα την πνευματική και θεολογική φυσιογνωμία του Φραγκίσκου της Ασίζης στη Θεσσαλονίκη. Εργάστηκε ως θεολόγος καθηγητής στη δημόσια και ιδιωτική Μέση Εκπαίδευση καθώς και στην Ανωτέρα Εκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης. Το 2005 εξελέγη λέκτορας στο Τμήμα Θεολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όπου σήμερα υπηρετεί ως Καθηγητής Πατρολογίας και Αγιολογίας. Επίσης, από το 2008 μέχρι σήμερα διδάσκει ως επισκέπτης καθηγητής «Ορθόδοξη Θεολογία» σε Καθολικά Πανεπιστήμια Οικουμενικών Σπουδών στη Βενετία και στο Μπάρι της Ιταλίας. Έχει δημοσιεύσει βιβλία και άρθρα πατερικού, αγιολογικού και οικουμενικού περιεχομένου στα ελληνικά και στα ιταλικά. Επιπλέον, έχει μεταφράσει στα ελληνικά πηγές του πρώιμου επαιτικού μοναχισμού, επιστημονικά έργα, δοκίμια και λογοτεχνία. Μεταξύ των έργων του αναφέρουμε τους εξής ενδεικτικούς τίτλους: *Η αγιότητα του μαρτυρίου και η μαρτυρία της αγιότητας*. Θεολογικά μελετήματα, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2009· *Κλήση, Πορεία, Μετοχή. Η πνευματική οντολογία της χριστιανικής αγιότητας*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2010· *Η απομύθευση του κακού. Σπουδή στη θεολογική σκέψη του ιερού Φωτίου*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2015· *Ιορδάνης Σαζονίας, Η γέννηση του Τάγματος των Ιεροκηρύκων*. Εισαγωγή, Κριτική έκδοση, Μετάφραση, Σχόλια, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2016, *Μάχη καταλλαγής. Ανθρωπος, συνάνθρωπος, Θεάνθρωπος στις αρένες της θέωσης*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2018.

Π. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Εντεταλμένος Διδάσκων,

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας,

ΕΚΠΑ

al.chouliaras@gmail.com

Οι άγιοι Συμεών ο Νέος Θεολόγος και Γρηγόριος Παλαμάς σχετικά με την εμπειρία του Θεού: Εφαρμογές στη σύγχρονη χριστιανική ζωή

Η εισήγηση εξετάζει τρόπους με τους οποίους η θεολογία του αγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου μπορεί να αξιοποιηθεί στη σύγχρονη χριστιανική ζωή. Δίνεται έμφαση στην έννοια της εμπειρίας, η οποία όχι μόνον είναι πολύ σημαντική για αυτόν, αλλά έχει και κεντρικό ρόλο στη μεταμόντερνα εποχή μας. Αρχικά υπογραμμίζεται ότι, σχεδόν σε όλα τα έργα του, ο άγιος Συμεών επιμένει στην πραγματικότητα και αναγκαιότητα της συνειδητής ανθρωπίνης εμπειρίας του Θεού. Ο άνθρωπος είναι ικανός, αλλά και χρειάζεται να γνωρίσει τον Θεό και να ενωθεί μαζί του, ακόμη και από αυτήν τη ζωή. Αν το αρνηθεί κάποιος αυτό, τότε εισάγει μια πολύ επικίνδυνη αίρεση. Επιπλέον, ο άγιος Συμεών προσφέρει σημαντικές σκέψεις σχετικά με την αναγκαιότητα σύνθεσης μεταξύ άσκησης και Ευχαριστίας, δείχνοντας βαθύ σεβασμό για την εκκλησιαστική ζωή — και όχι ατομικισμό, για τον οποίο έχει άδικα υποστεί κριτική στην έρευνα. Δεύτερον, η εισήγηση επισημαίνει ότι ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς βαδίζει στην ίδια γραμμή σκέψης και την επεκτείνει, κυρίως με τους εξής τρόπους: α) την έμφαση στη «νοερὰν αἴσθησιν», β) την ανωτερότητα των ανθρώπων έναντι των αγγέλων, λόγω της σωματικότητας, και γ) την ενεργό συμμετοχή του σώματος στις πνευματικές πραγματικότητες. Τέλος, υποστηρίζεται ότι ο συνδυασμός της προσέγγισης αυτών των δύο συγγραφέων μπορεί να εμπνεύσει γόνιμα τη σύγχρονη χριστιανική ζωή, κυρίως όσον αφορά στα ακόλουθα σημεία: α) τη σημασία της ασκήσεως, β) την αναγκαιότητα μιας υγιούς και καλά προετοιμασμένης συμμετοχής των πιστών στα μυστήρια, ιδιαίτερα στη Θεία Ευχαριστία, και γ) την καταξίωση του σώματος στην πνευματική ζωή.

Ο π. Αλέξανδρος Χουλιάρης είναι Εντεταλμένος Διδάσκων (ΕΣΠΑ) Εκκλησιαστικής Γραμματείας, Ανθρωπολογίας και Ορθόδοξης Πνευματικότητας στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) και μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Τμήμα Θεολογίας (ΕΚΠΑ) με θέμα: *Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς και ιερός Αυγουστίνος: πρόσληψη, απόρριψη ή δημιουργική σύνθεση;* (επιβλέπων: Επίκουρος Καθηγητής Σταύρος Γιαγκάζογλου). Κατέχει διδακτορικό στη Θεολογία από το VU Amsterdam, Τμήμα Θρησκείας και Θεολογίας, υπό την επίβλεψη των Καθηγητών π. Andrew Louth και π. John Behr. Ορισμένες από τις εργασίες του έχουν δημοσιευθεί σε διεθνή ακαδημαϊκά περιοδικά με κριτές και συλλογικούς τόμους. Ο π. Αλέξανδρος είναι συγγραφέας του βιβλίου *The Anthropology of St. Gregory Palamas: The Image of God, the Spiritual Senses, and the Human Body* (Brepols, 2020) [*Η Ανθρωπολογία του αγίου Γρηγορίου Παλαμά: το κατ' εικόνα Θεού, οι πνευματικές αισθήσεις και το ανθρώπινο σώμα*] και υπηρετεί ως ιερέας στην Αθήνα (Μητρόπολη Μεσογαίας και Λαυρεωτικής).

<https://linktr.ee/VolosAcademy>

